

TIRGUS UN SOCIĀLO PĒTĪJUMU CENTRS
BALTIJAS DATU NAMS

BALTIJAS SOCIĀLO ZINĀTŅU INSTITŪTS

KULTŪRAS DECENTRALIZĀCIJA, SOCIĀLO PROCESU ANALĪZE

2000. GADA DECEMBRIS

**Baltijas Sociālo Zinātņu institūts
Akas ielā 5/7, Rīga LV-1011
Tel: 7312484; Fax: 7312483**

Saturs

1. PĒTĪJUMA APRAKSTS	2
-----------------------------------	----------

2. GALVENIE SECINĀJUMI	3
3. PĒTĪJUMA REZULTĀTI	6
3.1. TEĀTRU NOZARE	6
3.1.1. Izlases raksturojums	6
3.1.2. Attieksme pret pašreizējo un iespējamo teātru darbības organizāciju	7
3.1.3. Attieksme un viedoklis par teātru finansēšanas kārtību	12
3.1.4. Teātru darbības organizēšanas modeļi un to vērtējums	14
3.2. MUZEJU NOZARE	21
3.2.1. Izlases raksturojums	21
3.2.2. Attieksme pret pašreizējo un iespējamo muzeju darbības organizāciju	21
3.2.3. Attieksme un viedoklis par muzeju finansēšanas kārtību	27
3.2.4. Muzeju īpašuma veida un to maiņas iespējamo modeļu vērtējums ...	32
3.3. KULTŪRIZGLĪTĪBAS NOZARE	39
3.3.1. Izlases raksturojums	39
3.3.2. Attieksme pret pašreizējo un iespējamo kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju	39
3.3.3. Attieksme un viedoklis par kultūrizglītības mācību iestāžu finansēšanas kārtību	44
3.3.4. Kultūrizglītības mācību iestāžu īpašuma veida un darbības iespējamo modeļu vērtējums	50
4. PIELIKUMI	54
4.1. TEĀTRU NOZARE	
Anketa un kartītes	
4.2. MUZEJU NOZARE	
Anketa un kartītes	
4.3. KULTŪRIZGLĪTĪBAS MĀCĪBU IESTĀŽU NOZARE	
Anketa	

1. PĒTĪJUMA APRAKSTS

- Pētījuma laiks:** 2000. gada septembris – decembris.
- Pētījuma lauka darba laiks:** 2000. gada 18. oktobris – 13. novembris.
- Pētījuma izlases lielums:** Kopā 435 respondenti, no kuriem:
- 1) 25 valsts muzeju un 76 pašvaldību muzeju direktori vai vadītāji;
 - 2) 6 teātru direktori, 1 izpilddirektors, 5 teātru mākslinieciskie vadītāji, 60 aktieri (no katra teātra 10 aktieri);
 - 3) 18 valsts kultūrizglītības iestāžu vadītāji vai vadības pārstāvji*, 45 valsts kultūrizglītības iestāžu pedagogi (no katras mācību iestādes 3 pedagogi); 50 pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji, 150 pašvaldību kultūras mācību iestāžu pedagogi (no katras mācību iestādes 3 pedagogi).
- * no kurām 3 valsts kultūrizglītības augstskolas (no katras mācību iestādes 2 vadības pārstāvji).
- Pētījuma metode:** Tiešās intervijas respondentu darba vietās.
- Pētījuma uzdevums:** Noskaidrot:
- Valsts un pašvaldības teātru vadītāju un aktieru attieksmi pret pašreizējo un iespējamo (atbilstoši kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem) teātru darbības organizāciju Latvijā;
 - Valsts un pašvaldību muzeju vadītāju attieksmi pret pašreizējo un iespējamo (atbilstoši kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem) muzeju darbības organizāciju Latvijā;
 - Valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju un pedagogu attieksmi pret pašreizējo un iespējamo (atbilstoši kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem) šo mācību iestāžu darbības organizāciju Latvijā.
- Darba grupa:** Projekta vadītāja – Dr. soc. Brigita Zepa
Atskaiti sagatavoja – Bac. soc. Evija Kļave

2. PĒTĪJUMA GALVENIE SECINĀJUMI

Pētījums tika veikts atbilstoši Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta izstrādātajam Kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam (1999). Pētījuma ietvaros tika aptaujāti trīs kultūras nozaru – teātru, muzeju un kultūrizglītības mācību iestāžu – vadošie un ierindas darbinieki, lai izvērtētu viņu attieksmi un viedokli par kultūras decentralizācijas konceptuālo pieeju un pamatnostādņēm.

Apkopojot pētījuma rezultātus, var secināt, ka būtisku atšķirību teātru, muzeju un kultūrizglītības nozarē strādājošo viedokļu starpā nav. Tas, savukārt, ļauj izvirzīt secinājumu, ka respondentu attieksmi pret iespējamām kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam atbilstošajām pārmaiņām neietekmē tās kultūras nozares specifika, kurā viņi strādā.

Lielākā daļa kultūras institūciju darbinieku – gan vadošie, gan ierindas – nav apmierināti ar kultūras institūciju pašreizējo darbības organizāciju vai darbības nosacījumiem. Tāpat vairums aptaujāto atzīst, ka būtu nepieciešamas izmaiņas kultūras institūciju darbībā. Šāda nostāja kopumā ir labvēlīga, lai ieviestu izmaiņas, bet, izvērtējot iegūtos rezultātus jautājumos, kas attiecas uz kultūras decentralizācijas pamatprincipiem, jāsecina, ka respondentu gaidas neatbilst šīs koncepcijas projektā izstrādātajām pārmaiņām.

Viens no nozīmīgākajiem rādītājiem, lai noskaidrotu dažādās kultūras nozarēs strādājošo gatavību turpmāk strādāt atbilstoši kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta principiem, ir attieksme pret valsts un pašvaldību kultūras institūciju kā uzņēmējdarbību darbību. Respondentu paustais viedoklis kopumā ir vērtējams kā diezgan viennozīmīgs – viņi šādu kultūras institūciju darbības formu neatbalsta. Tikai salīdzinoši neliela daļa aptaujāto ir izteikuši atbalstu šādai kultūras institūciju darbības formai. Negatīvo attieksmi pret kultūras institūcijas kā uzņēmējdarbības darbību apstiprina arī respondentu viedoklis par nepieciešamību saglabāt attiecīgajām institūcijām valsts vai pašvaldības kultūras iestādes statusu. Lielā mērā aptaujas dalībnieku noraidošo attieksmi izskaidro informētības un izpratnes trūkums par kultūras institūcijas iespējām sekmīgi darboties kā uzņēmējdarbībai.

Kultūras decentralizācijas koncepcijas projekts paredz izmaiņas arī kultūras institūciju finansēšanas principos. Apmierinātības pakāpe ar pašreizējo kultūras institūciju finansēšanas

kārtību ir atšķirīga pētījumā iekļauto kultūras nozaru starpā. Teātru vadītāji kopumā nav apmierināti ar pašreizējo situāciju, muzeju un kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju viedoklis atšķiras atkarībā no kultūras institūcijas īpašuma veida. Proti, pašvaldību kultūras institūciju vadītāji biežāk nekā valsts iestāžu vadītāji ir atzinuši, ka pašreizējā finansēšanas kārtība viņus apmierina.

Nolūkā noskaidrot respondentu viedokli par kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātajām izmaiņām un finansēšanas principiem, kultūras institūciju vadītājiem bija jāizsaka sava attieksme pret vairākiem kultūras institūciju finanšu piesaistes modeļiem, no kuriem viens atbilda kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam. Teātru un kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji biežāk ir izteikuši atbalstu kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātajiem modeļiem, lai gan nevar apgalvot, ka šie modeļi būtu ieguvuši pārliecinošu respondentu atbalstu. Turklāt jāņem vērā tas, ka šie modeļi izriet no kultūras institūcijas kā uzņēmējdarbības darbības koncepcijas. Tā kā šādu koncepciju lielākā daļa respondentu neatbalsta, tad atbalsts atbilstošajiem finanšu piesaistes modeļiem ir relatīvs. Muzeju vadītāji kultūras decentralizācijai atbilstošo finanšu piesaistes modeli neatbalsta.

Kopumā iegūtie rezultāti par finansēšanas jautājumiem liecina, ka kultūras institūciju vadītāji sagaida lielāku finansiālu atbalstu no valsts un pašvaldībām, nekā tas ir saskaņā ar kultūras decentralizācijas koncepcijas projektu. Respondentu sniegtās atbildes uz jautājumiem par finanšu piesaisti un tās metodoloģiju ļauj secināt, ka viņi nav gatavi meklēt veidus, kā pašiem piesaistīt nepieciešamos finansiālos līdzekļus, vai arī uzskata, ka kultūras institūcijām tas nebūtu jādara. Tādējādi jāsecina, ka aptaujātie kultūras institūciju vadītāji nav gatavi izmaiņām kultūras institūciju finansēšanas principos atbilstoši kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam.

Kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā liela nozīme ir arī izmaiņām kultūras institūciju organizatoriskajā darbībā, kas ir saistīts arī ar attiecīgās kultūras institūcijas īpašuma veida maiņu. Šo izmaiņu pamatā ir gan vietējās iniciatīvas atraisīšana kultūras procesu norisē, gan tirgus elementu ienākšana kultūras sfērā. Pētījuma rezultāti liecina, ka aptaujātie kultūras institūciju vadošie un ierindas darbinieki lielāko tiesu neatbalsta kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātos kultūras institūciju darbības un īpašuma veida modeļus. Vērojama vēlēšanās saglabāt pašreizējos “spēles noteikumus”, iegūt pēc iespējas lielāku stabilitāti (strādāt uz pastāvīgiem darba līgumiem, saņemt fiksētas mēneša algas un papildus prēmijas atbilstoši noslogotībai), saņemt kultūras institūcijas darbībai nepieciešamos finansiālos

līdzekļus no valsts un pašvaldībām. Iegūtie dati liecina, ka respondenti nesaista kultūras decentralizāciju ar tiesībām pašam izvēlēties ar kādiem cilvēkiem strādāt, kādus līdzekļus piesaistīt, izlemt tieši kādā veidā veikt valsts pasūtījumu, to tālāk attīstīt un papildināt.

Izvērtējot respondentu pausto attieksmi pret visiem ar kultūras decentralizāciju saistītajiem jautājumiem – finansēšanas principiem, kultūras institūcijas organizatoriskā struktūra, kultūras institūcijas īpašuma veids – jāsecina, ka kopumā aptaujas dalībnieki pašreiz neatbalstītu kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātās pārmaiņas dažādās kultūras nozarēs. Tajā pašā laikā jānorāda, ka neliela daļa respondentu šādas izmaiņas atbalstītu.

Noraidošo respondentu attieksmi, iespējams, izskaidro sekojoši apstākļi:

- aptaujas dalībnieki nebija informēti par decentralizāciju un par veidiem, kā tā tiks īstenota dzīvē, tāpēc nevarēja būt arī attieksmes pret to;
- respondentu attieksme pret kultūras decentralizāciju veidojās tieši aptaujas procesā;
- informētības un izpratnes trūkums par kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta būtību, pamatprincipiem un tās pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem;
- izpratnes trūkums, iespējams, ir respondentu attieksmē saskatāmās neuzticēšanās un nedrošības cēlonis, kas, savukārt, rada skeptisku un noraidošu attieksmi pret aplūkotajiem jautājumiem.

Balstoties uz augstāk norādītajiem respondentu noraidošās attieksmes cēloņiem, var izvirzīt vairākus ieteikumus, lai sekmīgi novērstu kultūras decentralizācijas īstenošanu ietekmējošos negatīvos subjektīvos faktoros – respondentu noraidošo attieksmi:

- ir nepieciešams veikt informēšanas un izskaidrošanas darbu, lai celtu kultūras nozarēs strādājošo izpratnes līmeni par kultūras decentralizācijas mehānismiem;
- blakus jau esošajām zināšanām un iemaņām jāapgūst jauni darba paņēmieni, jauna terminoloģija, kas līdz šim kultūras nozarē nodarbinātajiem bijusi sveša: brīva konkurence, tirgus ekonomika, uzņēmējdarbība, teātra menedžeris, trupas menedžeris utt.
- kultūras nozarē strādājošajiem ir nepieciešamas jaunas zināšanas sakarā ar viņu profesionālo pienākumu izmaiņām - no izpildītājiem viņiem būs jākļūst sava darbības lauka pārraudzītājiem un vadītājiem;
- jāapgūst zināšanas, kā piesaistīt un efektīgi izmantot finansu līdzekļus.

3. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Pirms pievērsties pētījuma rezultātu analīzei, īsumā jāraksturo kultūras decentralizācijas pamatprincipi, kas attiecināmi uz visām pētījumā iekļautajām kultūras apakšnozarēm – teātriem, muzejiem un kultūrizglītības mācību iestādēm.

Kultūras decentralizācijas pamatprincipi paredz valsts institūciju maksimālu atbrīvošanu no tām nespēcīgu funkciju izpildes, racionālu kultūrai paredzēto valsts finanšu resursu izmantošanu un vietējās iniciatīvas atraisīšanu kultūras procesu veicināšanai. Vienlaikus kultūras decentralizācija saistīta ar tirgus elementu ienākšanu kultūras sfērā pieļaujamās robežās. Tas nozīmē, ka svarīgs priekšnosacījums ir valsts kultūrpolitikas realizācijas iespēju saglabāšana pēc kultūras decentralizācijas īstenošanas.

Lai īstenotu kultūras decentralizāciju ir jāņem vērā gan objektīvi, gan subjektīvi faktori. Pie pirmajiem pieskaitāmi tādi kā dažādu kultūras apakšnozaru darbības specifika un kultūras pārvaldes atsevišķu funkciju pārņēmēju reāla esamība. Subjektīvais faktors ir kultūras sfērās strādājošo gatavība šādām pārmaiņām, kas arī ir šī pētījuma izpētes priekšmets.

Nolūkā izpētīt kultūras sfērā darbojošos cilvēku gatavību iespējamajām pārmaiņām, tika izvēlētas trīs kultūras apakšnozares, kuru izvēli noteica to dažādā specifika. Kaut arī vairākus administratīva un finansiāla rakstura jautājumus izprot tikai vadošie darbinieki, kultūras decentralizācija skartu visa līmeņa darbiniekus. Tāpēc pētījuma izlasē tika iekļauti gan kultūras institūciju vadītāji, gan padotie – teātru nozarē attiecīgi aktieri, kultūrizglītībā – pedagogi. Vienīgi muzeju nozarē tika aptaujāti tikai muzeju vadītāji. Katrai apakšnozarei tika izstrādāta atsevišķa aptaujas lapa, kas tika sadalīta vairākos blokos. Daļa jautājumu tika uzdoti visiem respondentiem, daļa - tikai vadītājiem, bet daži jautājumi – tikai padotajiem darbiniekiem. Tādējādi bija iespējams izvērtēt dažāda līmeņa darbinieku gatavību kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta īstenošanai, uzdodot viņu kompetencei atbilstošus jautājumus.

Turpmākajā pētījuma rezultātu izklāstā tiks aplūkotas atsevišķi katra no pētījumā iekļautajām kultūras apakšnozarēm.

3.1. Teātru nozare

3.1.1. Izlases raksturojums

Izlasē tika iekļauti 6 teātri, no kuriem 5 valsts teātri un 1 pašvaldības teātris. 3 no teātriem atrodas Rīgā, 3 – reģionos, proti, Valmierā, Daugavpilī un Liepājā. Katrā teātrī tika aptaujāts tā

direktors, mākslinieciskais vadītājs un 10 aktieri. Ja teātrī nebija mākslinieciskā vadītāja amata vienības vai arī viņš nevarēja vai atteica sniegt interviju, tad tika intervēts teātra galvenais režisors. Rezultātā tika aptaujāti 6 teātru direktori, 1 izpilddirektors un 5 mākslinieciskie vadītāji. Apkopojot pētījuma rezultātus, tajos jautājumos, kuri tika uzdoti visiem respondentiem, pie direktoriem tika pieskaitīts arī izpilddirektors, bet jautājumos, kurus tika paredzēts uzdot tikai direktoriem, tika apkopotas tikai 6 teātru direktoru sniegtās atbildes. Teātru nozarē strādājošo vidū kopumā tika aptaujāti 72 respondenti.

Nemot vērā izlases lielumu, pētījuma rezultātu analīze un no tās izrietošie secinājumi tiks pamatoti ar iegūtajiem absolūtajiem skaitļiem, retāk atspoguļojot rezultātus procentuāli.

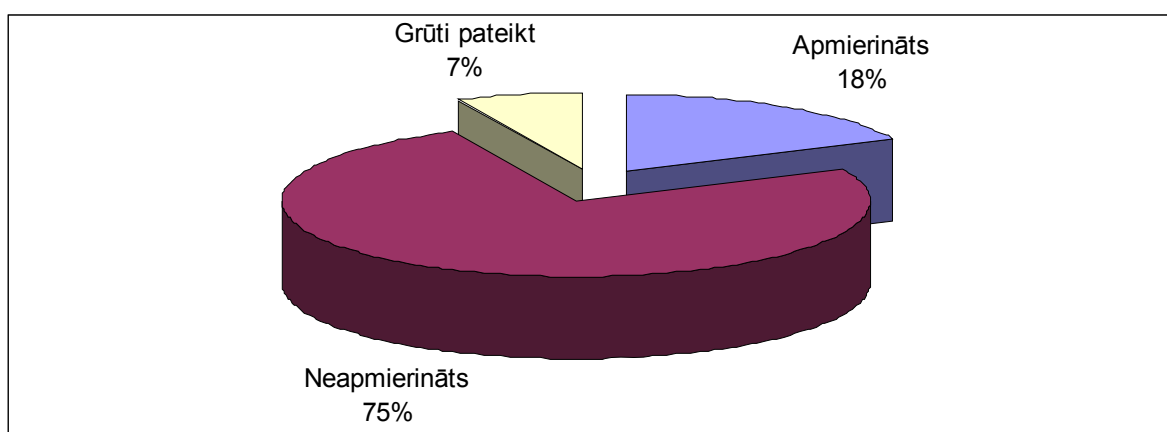
3.1.2. Attieksme pret pašreizējo un iespējamo teātru darbības organizāciju

Lai noskaidrotu un izvērtētu teātru direktoru, māksliniecisko vadītāju un aktieru attieksmi pret kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem, tika novērtēta arī respondentu attieksme pret pašreizējo teātru darbības organizāciju Latvijā. Pētījuma rezultāti šajā jautājumā ir vērtējami kā diezgan vienošmīgi.

Iegūtie dati, summējot atbildes “pilnībā neapmierināts” un “drīzāk neapmierināts” (atbilžu variants “drīzāk neapmierināts” tika atzīmēts biežāk nekā atbilde “pilnībā neapmierināts”), liecina, ka lielākā daļa jeb 75% aptaujāto (54 no 72 respondentiem) nav apmierināti ar pašreizējo teātru darbības organizāciju, un tikai apmēram viena piektā daļa jeb 18% aptaujāto (13 no 72 respondentiem) atzīst, ka ir drīzāk apmierināti ar esošo situāciju (1. grafiks.).

1. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējo teātru darbības organizāciju (%)

Jautājums: Vai ar pašreizējo valsts teātru darbības organizāciju kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts?
(n = 72)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Gandrīz visi teātru nozarē aptaujātie respondenti (62 no 72 izlasē iekļautajiem) uzskata, ka ir nepieciešamas izmaiņas valsts teātru darbības organizācijā, un tikai 6 respondenti atbildēja, ka šādas izmaiņas nav nepieciešamas.

Tā kā abos aplūkotajos jautājumos – apmierinātība ar teātru darbības organizāciju un izmaiņu nepieciešamība tajā – vairākums respondentu snieguši vienādu atbildi, nav iespējams izvirzīt vispārējus secinājumus par tās grupas, kas sniegusi vairākumam pretēju atbildi, raksturojošām pazīmēm. Turklāt šīs grupas skaitliski ir ļoti mazas (attiecīgi 13 un 6 respondenti).

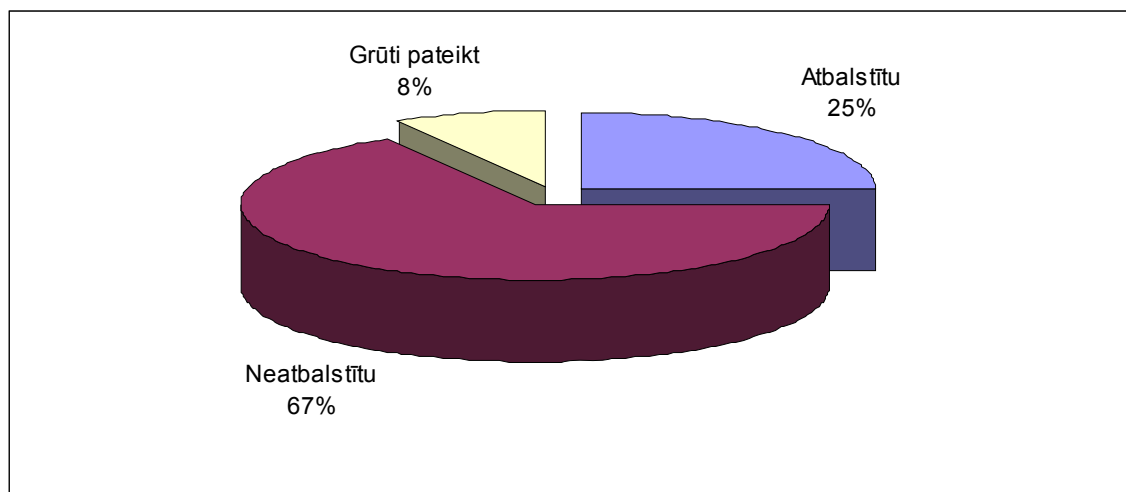
55 no 60 valsts teātros strādājošajiem uzskata, ka viņu teātrim arī turpmāk ir jā saglabā valsts teātra statuss, un tikai 2 respondenti snieguši noliedzošu atbildi uz šo jautājumu. Saistībā ar jautājumu par valsts teātra statusa saglabāšanu aplūkojams arī jautājums par kritērijiem nacionālas nozīmes teātra statusam. Visbiežāk tika minēti tādi kritēriji kā skatītāju skaits, teātra atpazīstamība iedzīvotāju vidū un mākslinieciskais līmenis. Jāpiebilst, ka šos rādītājus visbiežāk minējuši tieši Rīgas teātros strādājošie. Reģionālo teātru darbinieki, savukārt, biežāk atzinuši, ka nozīmīgi kritēriji nacionālas nozīmes teātra statusa piešķiršanai ir oriģināldramaturģijas īpatsvars, jauniestudējumu skaits un augstvērtīgs repertuārs.

Augstāk aplūkotie jautājumi ļauj izvirzīt zināmus secinājumus par respondentu gatavību iespējamām izmaiņām valsts teātru darbības organizācijā atbilstoši decentralizācijas koncepcijas projektam. No vienas puses ir augsta neapmierinātība ar pašreizējo situāciju un vēlēšanās pēc izmaiņām tajā. Šāda nostāja kopumā ir labvēlīga, lai ieviestu izmaiņas, bet tajā pašā laikā atbildes uz jautājumu par valsts statusa saglabāšanas nepieciešamību liecina, ka respondentu gaidas attiecībā uz nepieciešamo izmaiņu raksturu neatbilst decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem. Saskaņā ar pēdējiem daļai no pašreizējiem valsts teātriem būtu jāmaina savas darbības forma, kas lielā mērā atbilstu teātra kā uzņēmējdarbības darbībai. Atbilstoši tai teātrim pašam būtu jāuzņemas atbildība gan par teātra mākslinieciskās darbības organizēšanu – izrāžu iestudēšanu un izrādīšanu, gan finansiālās darbības sekmīgu norisi. Tāpēc viens no svarīgākajiem jautājumiem ir teātru nozarē strādājošo attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību.

Apkopojot iegūtos datus šajā jautājumā, jāsecina, ka lielākā daļa nav izteikusi atbalstu valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbībai. Summējot atbildes “pilnībā atbalstītu”, “drīzāk atbalstītu” un “pilnībā neatbalstītu”, “drīzāk neatbalstītu”, ir iegūstami sekojoši rezultāti. Negatīvu atbildi ir snieguši 67% jeb 48 aptaujātie, savukārt, pozitīvi atbildējusi ir viena ceturtdaļa jeb 18 respondenti. 6 aptaujas dalībnieki nav varējuši sniegt konkrētu atbildi uz aplūkojamo jautājumu (2.grafiks).

2. grafiks. Attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību (%)

Jautājums: *Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts teātris darbotos kā uzņēmējdarbība? Vai Jūs to atbalstītu pilnībā, drīzāk atbalstītu, drīzāk neatbalstītu vai pilnībā neatbalstītu?*
(n = 72)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Tā kā jautājums par respondentu attieksmi pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību ir viens no svarīgākajiem, tad tas tiks aplūkots izvērstāk pēc vairākām pazīmēm.

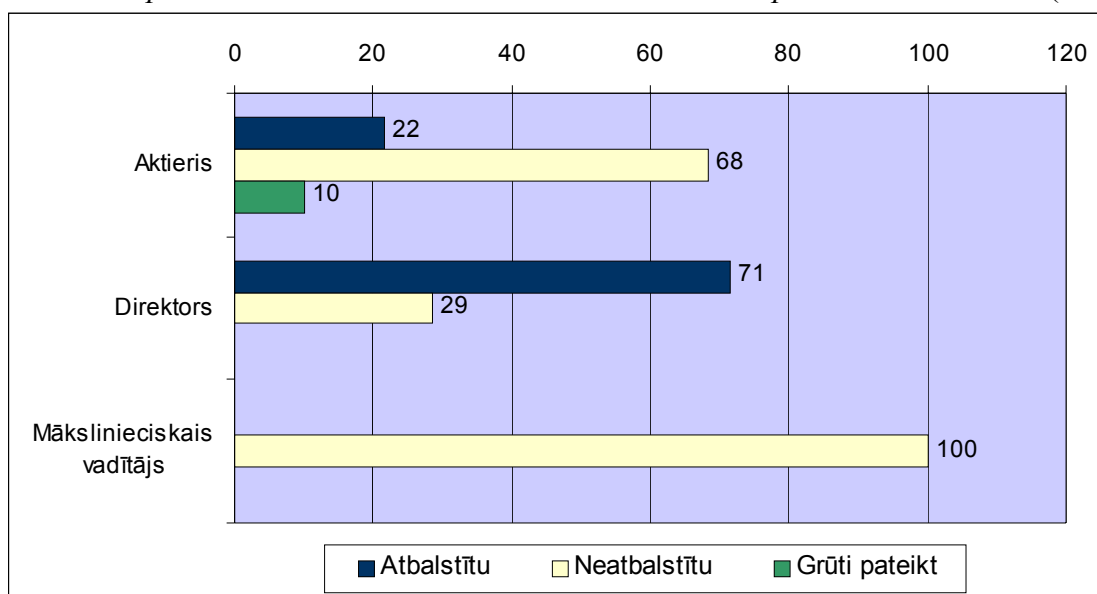
Visnoraidošākā attieksme ir teātra māksliniecišķiem vadītājiem, kas vienprātīgi neatbalsta šādu teātru darbības formu. Teātru direktoru viedoklis ir atšķirīgs un nav tik viennozīmīgi sadalījies. 5 no 7 teātru direktoriem (no kuriem viens šajā gadījumā ir izpilddirektors) pilnībā vai drīzāk atbalsta valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību, bet 2 teātru direktori ir snieguši negatīvu atbildi. Negatīvi atbildējuši ir arī lielākā daļa (43 no 60) aktieru, bet atbalstu aplūkojamajai teātra darbības formai ir izteikuši 13 aktieri (3. grafiks.). Tādējādi var secināt, ka radošie darbinieki (māksliniecišķie vadītāji un aktieri) biežāk ir izteikušies noraidoši, bet administratīvie, proti, teātru direktori, biežāk ir atbildējuši pozitīvi.

Analizējot iegūtos datus atbilstoši respondentu vecumam (4. grafiks), var izteikt pieņēmumu, ka noraidošāka attieksme ir gados vecākiem respondentiem (vecumā no 54 līdz 67 gadiem). Iespējamais šādas nostājas izskaidrojums ir pirmspensijas vai pensijas vecums, kad cilvēkiem ir zināmas bailes no jebkādam pārmaiņām viņu profesionālajā dzīvē, kas var ietekmēt viņu pensionēšanos. Taču vispārināt šo secinājumu nav iespējams, ņemot vērā izlases lielumu un šajā grupā ierindojušos respondentu skaitu.

Nedaudz pozitīvāka attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību ir reģionālajiem teātriem, salīdzinājumā ar Rīgas teātros strādājošajiem, kas biežāk ir atbildējuši noraidoši (5. grafiks.).

3. grafiks. Attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību: sadalījums pēc amata (%)

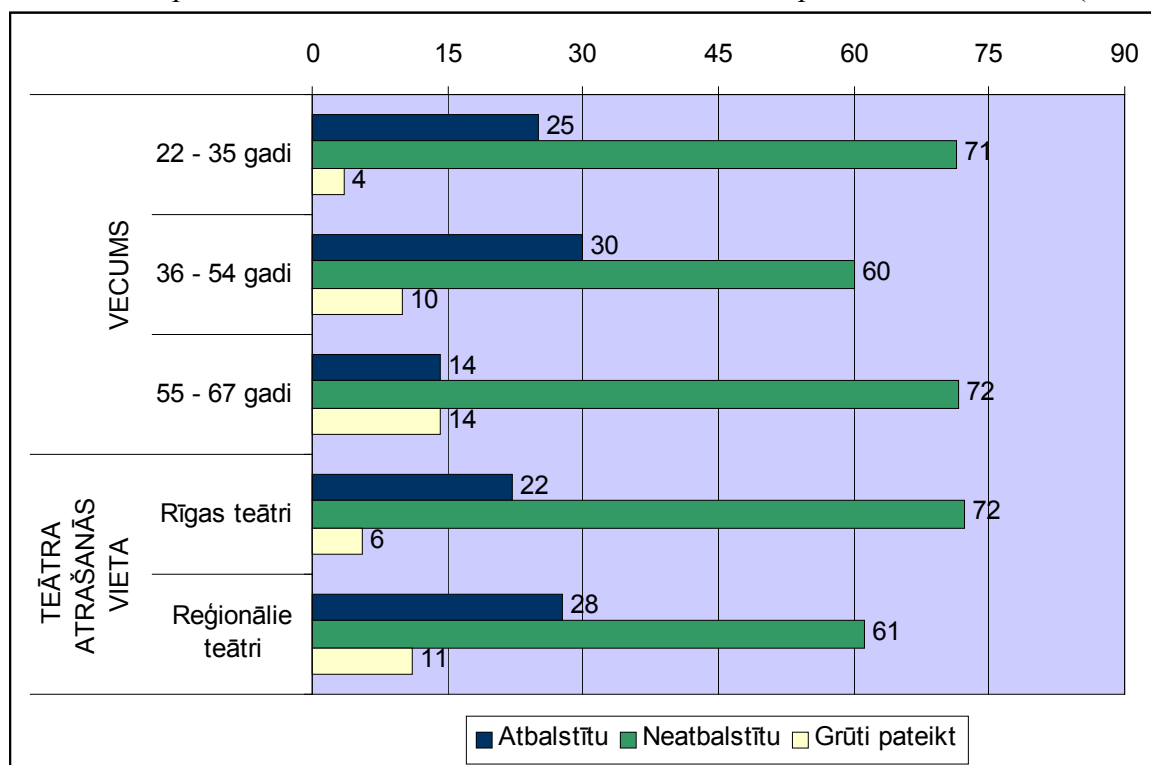
Jautājums: Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts teātris darbotos kā uzņēmējdarbība? Vai Jūs to atbalstītu pilnībā, drīzāk atbalstītu, drīzāk neatbalstītu vai pilnībā neatbalstītu? (n = 72)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

4. grafiks. Attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību: sadalījums pēc vecuma un teātra atrašanās vietas (%)

Jautājums: Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts teātris darbotos kā uzņēmējdarbība? Vai Jūs to atbalstītu pilnībā, drīzāk atbalstītu, drīzāk neatbalstītu vai pilnībā neatbalstītu? (n = 72)

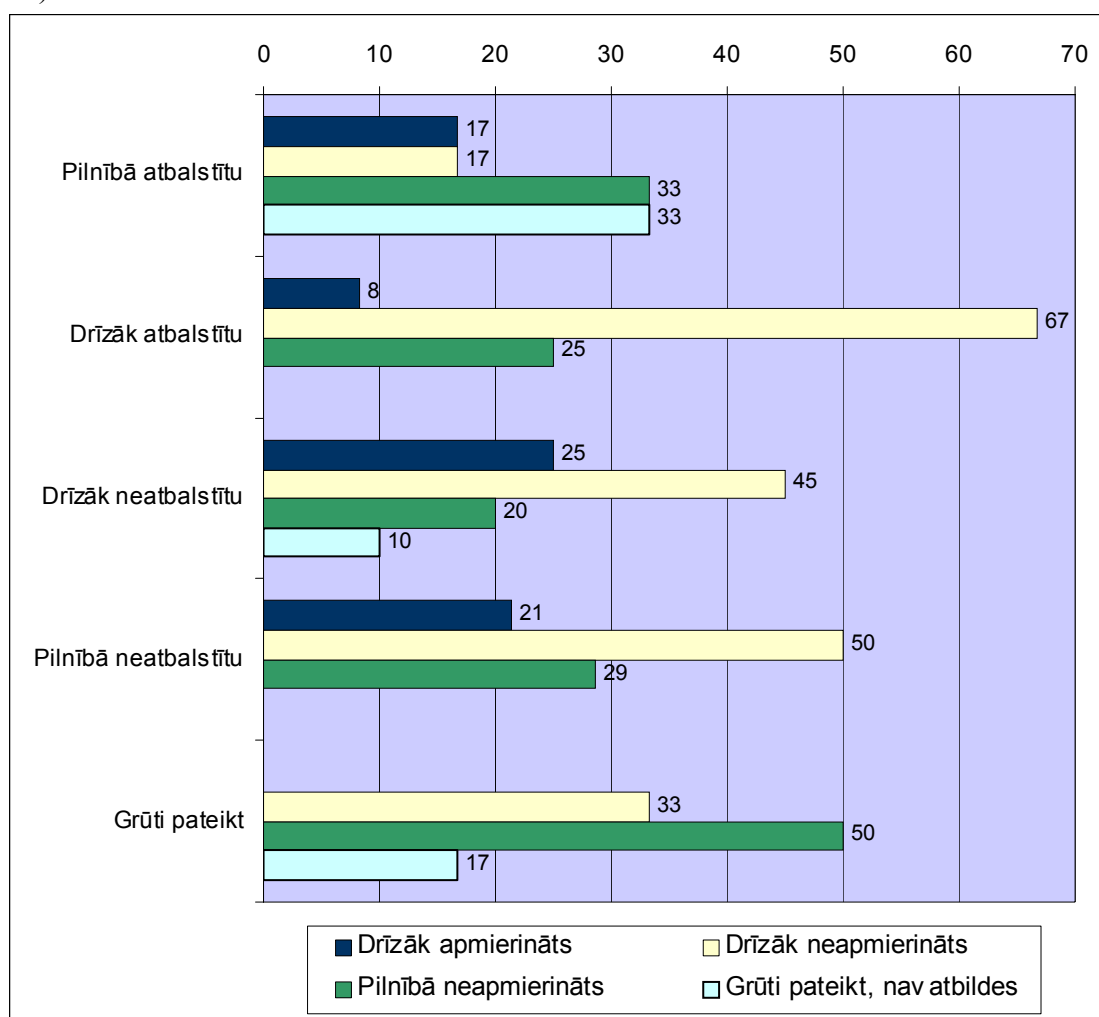
Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Aplūkojot 6. grafiku, ir redzams, ka pastāv zināma sakarība starp apmierinātības līmeni par pašreizējo teātru darbības organizāciju un attieksmi pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību. Tie, kas atbildējuši, ka ir drīzāk neapmierināti, visbiežāk arī atzinuši, ka drīzāk atbalstītu teātra kā uzņēmējdarbības darbību. Turklāt, to respondentu vidū, kas neatbalstītu minēto teātra darbības formu, ir visvairāk to, kas ir drīzāk apmierināti ar pašreizējo teātru darbības organizāciju. Tādējādi var secināt, ka valsts kā uzņēmējdarbības darbību biežāk atbalsta tie respondenti, kas nav apmierināti ar teātru darbības organizāciju Latvijā. Tomēr jāpiebilst, ka teātra kā uzņēmējdarbības atbalstītāju skaits kopumā ir neliels salīdzinājumā ar to aptaujāto skaitu, kas nav apmierināti ar teātru darbības organizāciju.

6. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējo valsts teātru darbības organizāciju un attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību (%)

Jautājumi: Vai ar pašreizējo valsts teātru darbības organizāciju kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts? & Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts teātris darbotos kā uzņēmējdarbība?

(n = 72)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

3.1.3. Attieksme un viedoklis par teātru finansēšanas kārtību

Jautājumu bloks, kas attiecas uz valsts teātru pašreizējo un vēlamo finansēšanas kārtību, tika uzdots tikai aptaujā iekļauto teātru direktoriem.

Neviens no teātru direktoriem nesniedza pozitīvu atbildi uz jautājumu par apmierinātību ar pašreizējo valsts teātru finansēšanas kārtību. 4 no 6 respondentiem atzina, ka viņi ir pilnībā neapmierināti ar šo kārtību, 1 direktors atbildēja, ka ir daļēji neapmierināts, un 1 nesniedza konkrētu atbildi uz šo jautājumu.

Tā kā kultūras decentralizācijas koncepcijas projekts paredz arī finansēšanas principu maiņu, lielāku uzsvāru liekot uz kultūras institūciju pašiniciatīvu finansu līdzekļu piesaistē, bija nepieciešams noskaidrot respondentu viedokli par to, kādām vajadzībām nepieciešamie finansiālie līdzekļi teātrim ir jāpiešķir valstij un kādām vajadzībām šie līdzekļi ir jāpiesaista vai jānopelna teātrim pašam ar savu darbību.

Apkopojot iegūtās atbildes, var secināt, ka pēc respondentu domām valstij teātrim būtu jāpiešķir finanses vispirmām kārtām teātra materiāli tehniskās bāzes uzturēšanai (ēku uzturēšana un pārvaldīšana) un darbinieku algām – gan administratīvajam, gan mākslinieciskajam, gan arī tehniskajam personālam. Puse no aptaujātiem direktoriem pie valsts finansējamajam teātra darbības vajadzībām ir minējuši arī latviešu dramaturģijas iestudēšanu. Visi respondentu nosauktie atbilžu varianti šajā jautājumā ir apkopoti un aplūkojami pētījuma “Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā” atskaitē (Tabulas).

Pētījuma “Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā” atskaitē (Tabulas) apkopoti arī atbilžu varianti un to sadalījums jautājumā par teātra darbības vajadzībām nepieciešamajiem finansiālajiem līdzekļiem, kas teātrim pašam jāpiesaista vai jānopelna ar savu darbību. Visbiežāk teātru direktori minējuši jauniestudējumus (4 no 6 respondentiem). Pārējie atbilžu varianti minēti galvenokārt tikai vienu reizi.

Salīdzinot aptaujāto sniegtās atbildes uz abiem iepriekš aplūkotajiem jautājumiem, var secināt, ka teātri, iespējams, būtu gatavi piesaistīt finansiālos līdzekļus nolūkā nodrošināt māksliniecisko teātra darbību. Savukārt, saimnieciskajām vajadzībām un darbinieku algām nepieciešamie līdzekļi, pēc respondentu domām, ir jāpiešķir valstij. Šāds teātru direktoru viedoklis nav pilnīgā pretrunā ar piedāvātajiem iespējamajiem valsts teātru darbības finansu piesaistes modeļiem. Teātru direktoru attieksme pret šiem modeļiem tiks aplūkoti turpmākajā pētījuma rezultātu izklāstā.

Kopumā respondentiem tika piedāvāti trīs valsts teātra darbības finansu piesaistes iespējamie modeļi ar nosacījumu, ka valsts teātris darbotos kā uzņēmēj sabiedrība, kas slēdz ar Kultūras ministriju nomas līgumu par teātra ēku un inventāra uzturēšanu un pārvaldīšanu. Piedāvātie finansu piesaistes modeļi bija sekojoši:

1. Valsts piešķir finansiālos līdzekļus valsts teātra ēku un inventāra pārvaldīšanai un uzturēšanai, bet pārējie teātra darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi teātrim ir jānopelna vai jāpiesaista pašam. Ar šiem līdzekļiem teātris ir tiesīgs brīvi rīkoties.
2. Valsts piešķir finansiālos līdzekļus valsts teātra ēku un inventāra pārvaldīšanai un uzturēšanai, kā arī subsidē noteiktu izrāžu iestudēšanu, bet pārējie teātra darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi teātrim ir jānopelna vai jāpiesaista pašam. Ar šiem līdzekļiem teātris ir tiesīgs brīvi rīkoties.
3. Valsts piešķir valsts teātrim noteiktu daudzumu finansiālos līdzekļus, kurus teātris ir tiesīgs izmantot pēc saviem ieskatiem teātra darbības organizēšanā un nodrošināšanā, pārējie teātra darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi teātrim ir jānopelna vai jāpiesaista pašam. Ar šiem līdzekļiem teātris ir tiesīgs brīvi rīkoties.

Respondentu sniegtās atbildes ir sadalījušās vienmērīgi, proti, 1. modeli neatbalstītu neviens no aptaujātajiem teātru direktoriem, 2. modeli atbalstītu 2 respondenti, 3. modeli - arī 2 no 6 aptaujātajiem, bet 2 teātru direktori neatbalstītu nevienu no piedāvātajiem finansu piesaistes modeļiem. Katrs no šiem respondentiem īsi raksturoja, viņuprāt, piemērotāko teātru darbības finansu piesaistes modeli. Viens no šiem modeļiem paredz valsts finansējumu teātra materiāli tehniskās bāzes uzturēšanai, darbinieku algām un nodokļiem. Otrs raksturotais modelis drīzāk attiecināms uz finansu ieguves avotiem, nevis uz mērķiem un vajadzībām. Tika minēti sekojoši četri finansu avoti – valsts dotācijas, reģiona dotācijas, pašvaldības dotācijas un līdzekļi no teātra darbības.

Atbilstoši kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam teātra mākslas nozarē “pareizais” ir 2. finansu piesaistes modelis. Ja salīdzina šajā jautājumā iegūtos rezultātus ar jau aplūkotojām datiem par teātra darbības vajadzībām nepieciešamajiem finansiālajiem līdzekļiem un to piesaistītājiem, var secināt, ka 2. modelis reāli varētu iegūt lielāku atbalstu. Proti, teātru direktori atzīst, ka valstij vajadzētu teātrim piešķirt finansiālos līdzekļus materiāli tehniskās bāzes uzturēšanai un latviešu dramaturģijas iestudēšanai, ko arī paredz 2. finansu piesaistes modelis. Neatbilstība starp respondentu viedokli un 2. modeli rodas jautājumā par algu nodrošināšanu. 2. modelis neparedz algu nodrošinājumu no valsts līdzekļiem, savukārt, teātru direktori lielāko tiesu uzskata, ka valstij tas būtu jānodrošina.

3.1.4. Teātru darbības organizēšanas modeļi un to vērtējums

Kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā līdzās jau minētajiem aspektiem, kas skar finanšu resursu piesaisti un sadali, pašiniciatīvas atraisīšanu un pārvaldes funkciju deleģēšanu, liela nozīme ir arī izmaiņām teātra mākslas organizatoriskajā struktūrā. Atbilstoši šīs koncepcijas projektam teātra mākslas organizāciju ir jābalsta uz četriem pamatelementiem – dažādu īpašuma formu teātru materiāli tehniskās bāzes, teātra direktoriem, teātra mākslinieciskajiem vadītājiem un aktieriem. Šajā pētījuma rezultātu analīzes sadaļā tiks aplūkoti pēdējie trīs elementi un to savstarpējās saistības teātra darbības organizatoriskajā struktūrā.

Tā kā jautājums par teātra darbības organizatorisko struktūru skar visus teātrī strādājošos darbiniekus, tad jautājums par iespējamajiem teātra darbības organizēšanas modeļiem tika uzdots visiem respondentiem (n = 72). Tika piedāvāti divi modeļi, no kuriem “pareizais” (atbilstoši decentralizācijas koncepcijas projektam teātru nozarē) ir 1. modelis. Respondenti tika lūgti norādīt, kuru no sekojošajiem modeļiem viņi drīzāk atbalstītu:

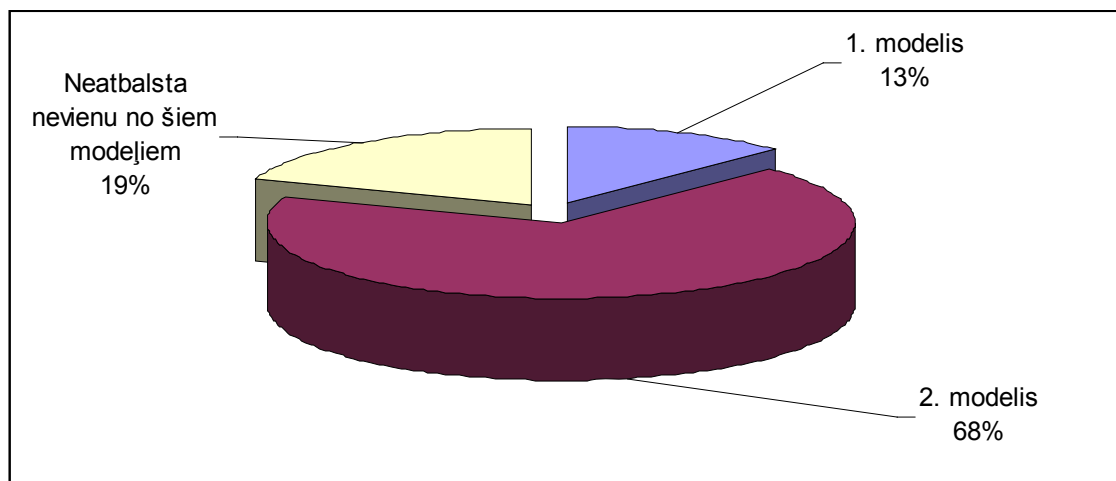
1. Teātra direktors, kas ir no valsts nomātu teātra ēku un inventāra pārvaldītājs, slēdz līgumu ar teātra māksliniecisko vadītāju (galveno režisoru) par konkrētas izrādes iestudēšanu. Teātra direktors vai teātra mākslinieciskais vadītājs (galvenais režisors) slēdz līgumu ar režisoru, aktieriem, scenogrāfiem utt. par darbu pie konkrētas izrādes iestudēšanas un izrādīšanas. Teātra direktors slēdz pastāvīgu darba līgumu ar teātra izrāžu nodrošināšanai nepieciešamo tehnisko personālu.
2. Teātra direktors, kas ir no valsts nomātu teātra ēku un inventāra pārvaldītājs, slēdz pastāvīgu darba līgumu ar teātra māksliniecisko vadītāju (galveno režisoru) par izrāžu iestudēšanu un izrādīšanu. Teātra direktors vai teātra mākslinieciskais vadītājs (galvenais režisors) slēdz pastāvīgu darba līgumu ar režisoru, aktieriem, scenogrāfiem utt. par darbu pie izrāžu iestudēšanas un izrādīšanas. Teātra direktors slēdz pastāvīgu darba līgumu ar teātra izrāžu nodrošināšanai nepieciešamo tehnisko personālu.

Atšķirīgais moments abos šajos modeļos ir darba līguma raksturs – uz konkrētu izrādi vai uz noteiktu laiku. Kultūras decentralizācijas koncepcijas projekts paredz tādu finansēšanas principu maiņu, kas arvien vairāk ir mērķēta uz atsevišķu kultūras projektu finansēšanu. Tāpēc no koncepcijas projekta viedokļa “pareizais” ir 1. modelis, taču šo modeli ir atbalstījuši tikai 9 no 72 respondentiem. Lielākā daļa jeb 49 aptaujātie drīzāk atbalstītu 2. modeli, kas paredz lielāku profesionālo stabilitāti un piesaisti kādam noteiktam teātrim. Savukārt, 14 respondenti neatbalstītu nevienu no piedāvātajiem teātru darbības organizēšanas modeļiem (7. grafiks.).

7. grafiks. Valsts teātru darbības organizēšanas modeļi (%)

Jautājums: Kuru no sekojošajiem diviem valsts teātru darbības organizēšanas modeļiem Jūs drīzāk atbalstāt?

(n = 72)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Atbilstoši visbiežāk minētajam teātru darbības organizēšanas modelim to respondentu vidū, kas neatbalstītu nevienu no piedāvātajiem modeļiem, teātra direktoram būtu jāslēdz darba līgums ar visiem darbiniekiem. Vairāki respondenti nespēja formulēt, viņuprāt, vispiemērotāko valsts teātra darbības organizēšanas modeli.

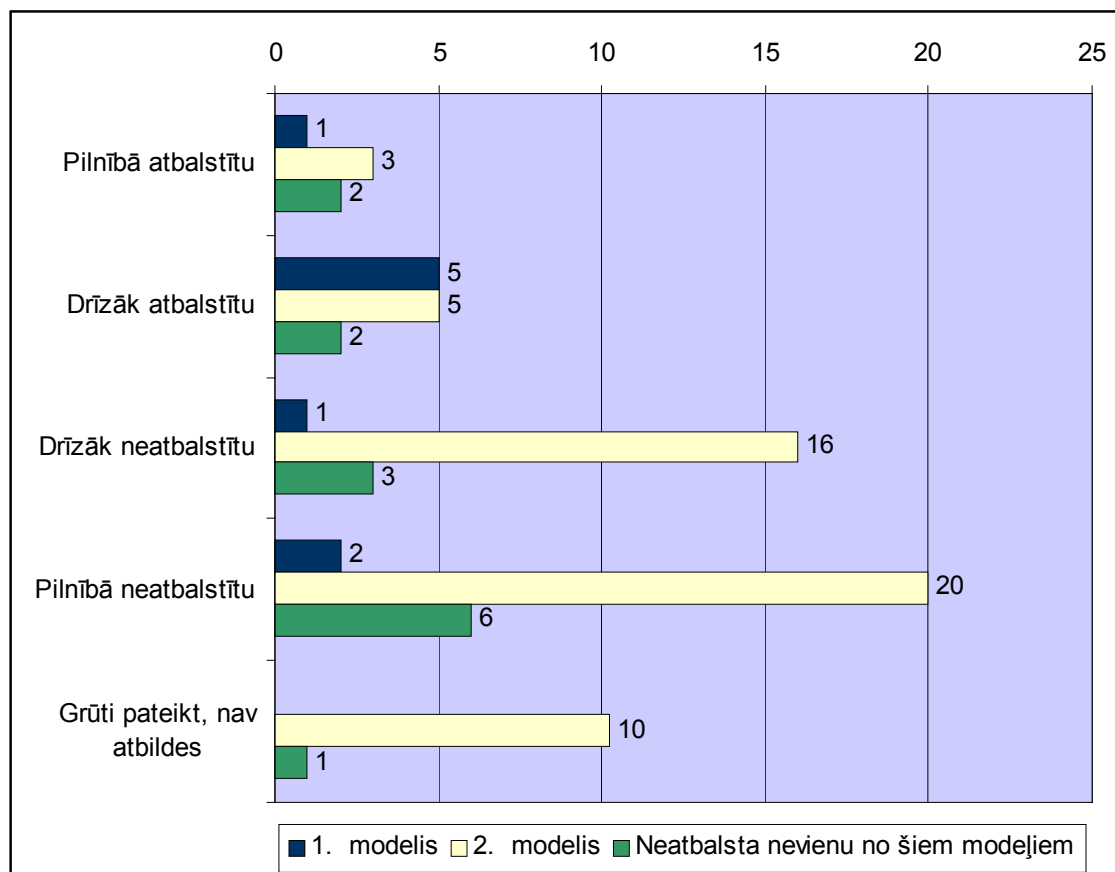
Aplūkojot atbildes uz šo jautājumu pēc tādām pazīmēm kā amatā nostrādātie gadi un teātra atrašanās vieta, ir redzams, ka tie respondenti, kas sava amatā strādā ilgāk par 10 gadiem, visbiežāk neatbalsta nevienu no piedāvātajiem modeļiem. Attiecībā uz teātra atrašanās vietu iegūtie rezultāti liecina, ka reģionālajos teātros strādājošie atbalstītu 1. vai 2. modeli (2. modeli biežāk), bet neviens no aptaujātiem šajos teātros nesniedza atbildi, ka neatbalsta nevienu no piedāvātajiem modeļiem.

8. grafikā ir redzams, ka pastāv zināma sakarība starp teātra darbības organizēšanas modeļiem un attieksmi pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību. Tie respondenti, kas drīzāk atbalstītu valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību, visbiežāk izteikuši atbalstu 1. modelim un retāk atzinuši, ka neatbalsta nevienu no piedāvātajiem modeļiem. 2. modeli, savukārt, visbiežāk atbalsta aptaujātie, kas neatbalstītu teātra kā uzņēmējdarbības darbību. Bez tam šī respondentu grupa visbiežāk nav izteikusi atbalstu nevienam no teātra darbības organizācijas modeļiem. Tomēr jāpiebilst, ka gan 1. modeļa, gan 2. modeļa atbalstītāju vidū ir respondenti, kas sniedza gan pozitīvu, gan negatīvu atbildi jautājumā par teātra kā uzņēmējdarbības darbību, kas neļauj izdarīt vispārīga rakstura secinājumus, bet tikai norādīt uz zināmu sakarību šo pazīmju starpā (jāņem vērā arī izlases kopuma lielums šajā jautājumā).

8. grafiks. Valsts teātru darbības organizācijas modeļi un attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību (absolūtie skaitļi)

Jautājumi: Kuru no sekojošajiem teātru darbības organizēšanas modeļiem Jūs drīzāk atbalstāt? & Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts teātris darbotos kā uzņēmējdarbība?

(n = 12)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Izmaiņas teātra darbības organizācijas struktūrā ir saistāmas ar **teātra direktora un teātra mākslinieciskā vadītāja amata iegūšanas kārtību**. Respondentiem tika piedāvāti divi teātra direktora amata iegūšanas modeļi un divi teātra mākslinieciskā vadītāja amata iegūšanas modeļi. Uz šiem jautājumiem atbildēt tika lūgti teātru direktori un mākslinieciskie vadītāji (n = 12).

Tika piedāvāti sekojoši teātra direktora amata iegūšanas modeļi:

1. Kultūras ministrija, saskaņā ar noteiktas komisijas lēmumu, uz konkursa pamata izvēlas teātra direktoru un slēdz ar viņu nomas līgumu par teātra ēku un inventāra izmantošanu teātra darbības organizēšanā.
2. Kultūras ministrs pieņem darbā teātra direktoru, un Kultūras ministrija slēdz ar viņu nomas līgumu par teātra ēku un inventāra izmantošanu teātra darbības organizēšanā.

Šajā gadījumā kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam atbilst 1. modelis. Šo modeli atbalstījuši 4 no 12 respondentiem, savukārt, 2. modeli – 3 no aptaujātajiem teātru direktoriem un mākslinieciskajiem vadītājiem. 5 respondenti neizteica atbalstu nevienam no piedāvātajiem teātra direktora amata iegūšanas modeļiem.

Vienprātīgāks viedoklis respondentiem bija par teātra mākslinieciskā vadītāja amata iegūšanas kārtību un tās iespējamajiem modeļiem, kas bija sekojoši:

1. Teātra direktors pēc saviem ieskatiem izvēlas un slēdz līgumu ar teātra māksliniecisko vadītāju, un nodrošina viņam teātra ēku un inventāra pieejamību konkrētas izrādes organizēšanā un izrādīšanā.
2. Teātra direktors pēc saviem ieskatiem izvēlas un slēdz līgumu ar teātra māksliniecisko vadītāju, ar ko slēdz pastāvīgu darba līgumu un kas nodrošina viņam teātra ēku un inventāra pieejamību izrāžu organizēšanā un izrādīšanā.

9 no 12 aptaujātajiem respondentiem drīzāk atbalstītu 2. modeli, 2 aptaujas dalībnieki atbalstītu 1. modeli, bet 1 respondents neatbalstītu nevienu no piedāvātajiem teātra mākslinieciskā vadītāja amata iegūšanas modeļiem. Kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam atbilst 1. modelis.

Iegūtie rezultāti šajā jautājumā apstiprina vispārējo respondentu attieksmi pret teātru darbības organizēšanu un tās modeļiem. Proti, teātru nozarē strādājošie biežāk izsaka atbalstu stabilākām darba attiecībām – pastāvīgiem darba līgumiem uz noteiktu laiku, nevis par konkrētas izrādes iestudēšanu un izrādīšanu.

Augstāk izvirzīto secinājumu apstiprina arī pētījumā aptaujāto **aktieru viedoklis par viņu darba apmaksas modeļiem**. Aktieriem tika piedāvāti izvērtēšanai sekojoši aktiera darba apmaksas modeļi, no kuriem pirmais atbilst kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam:

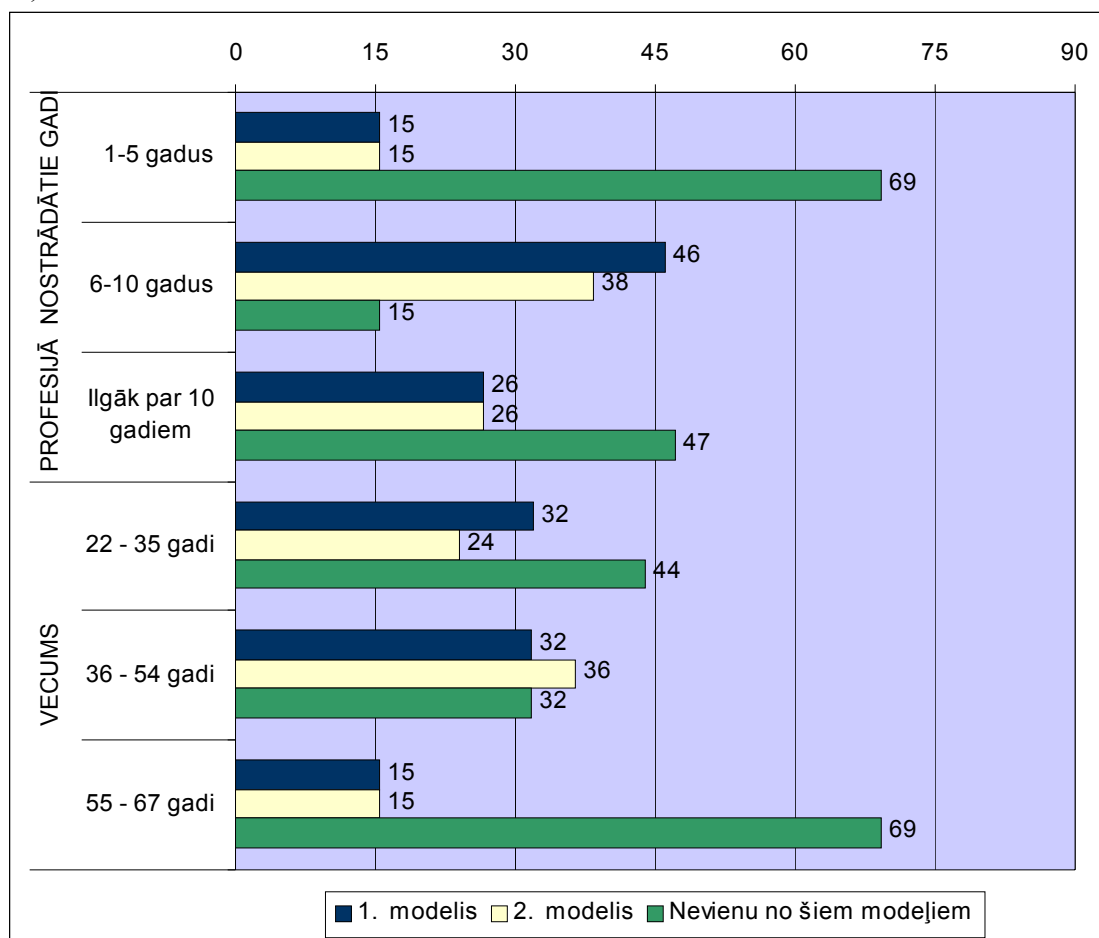
1. Aktieris saņem darba samaksu par darbu katrā konkrētā izrādē honorāru veidā, proti, atbilstoši aktiera noslogojumam.
2. Aktieris saņem ik mēnesi fiksētu algu neatkarīgi no izrāžu skaita, kurās piedalījies, proti, neatkarīgi no aktiera noslogojuma.

17 no 60 aktieriem labprātāk izvēlētos 1. modeli, 16 aktieri – 2. modeli, bet 27 aktieri neizvēlētos nevienu no šiem modeļiem. Šajā grupā ierindojušies respondenti visbiežāk (18 gadījumos) uzskata, ka vispiemērotākais aktieru darba apmaksas modelis būtu abu piedāvāto variantu apvienojums – ik mēnesi fiksēta darba alga un papildus samaksa honorāru veidā atbilstoši aktiera noslogojumam.

Tā kā abos modeļos viens no noteicošajiem faktoriem ir aktiera noslogotība, tad jāaplūko respondentu atbilžu sadalījums atbilstoši viņu noslogotībai, kas šajā gadījumā tika mērīta ar tādām pazīmēm kā iestudējumu un pirmizrāžu skaits, kurās aktieris ir piedalījies pēdējās sezonas laikā (9. grafiks.)

9. grafiks. Aktiera darba apmaksas modeļi: sadalījums pēc aktiera noslogojuma (%)

Jautājums: Kuru no sekojošiem aktieru darba apmaksas modeļiem Jūs labprātāk izvēlētos? (n = 60)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

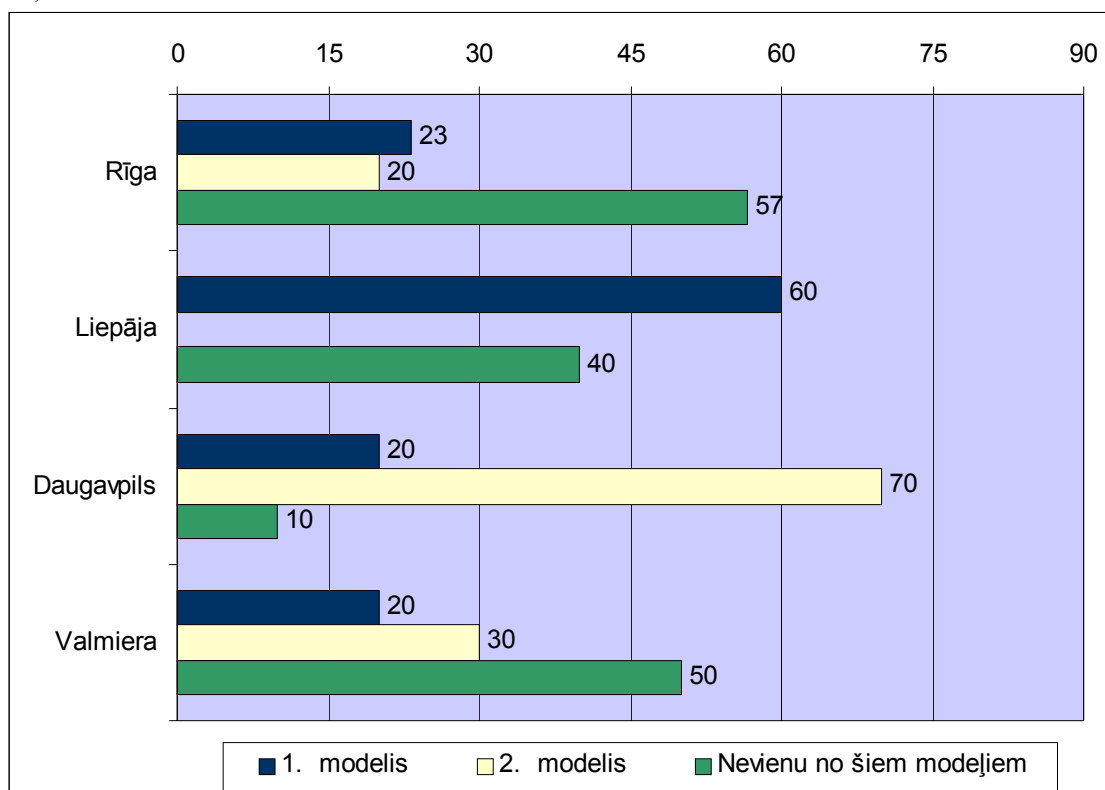
Kā redzams 9. grafikā, tie respondenti, kas ir visvairāk noslogoti, nedaudz biežāk arī ir atbalstījuši 1. modeli, kurā tiek ņemta vērā aktiera noslogotības pakāpe. Taču nav iespējams izvirzīt apgrieztu secinājumu par mazāk noslogotajiem aktieriem. Kopumā, aplūkojot šos datus, jāsecina, ka nepastāv noteiktas sakarības starp aktiera noslogotības pakāpi un attieksmi pret piedāvātajiem aktiera darba apmaksas modeļiem.

Interesants ir atbilžu sadalījums šajā jautājumā atbilstoši teātra atrašanās vietai (10. grafiks). Tā piemēram, daugavpīlieši visbiežāk izteikuši atbalstu 2. modelim, bet liepājnieki – 1.

modelim. Bez tam 2. modeli neatbalsta neviens no Liepājas teātra aktieriem. Nevienam no modeļiem visbiežāk nav atbalstījuši rīdzinieki.

10. grafiks. Aktiera darba apmaksas modeļi: sadalījums pēc teātra atrašanās vietas (%)

Jautājums: Kuru no sekojošiem aktieru darba apmaksas modeļiem Jūs labprātāk izvēlētos? (n = 60)

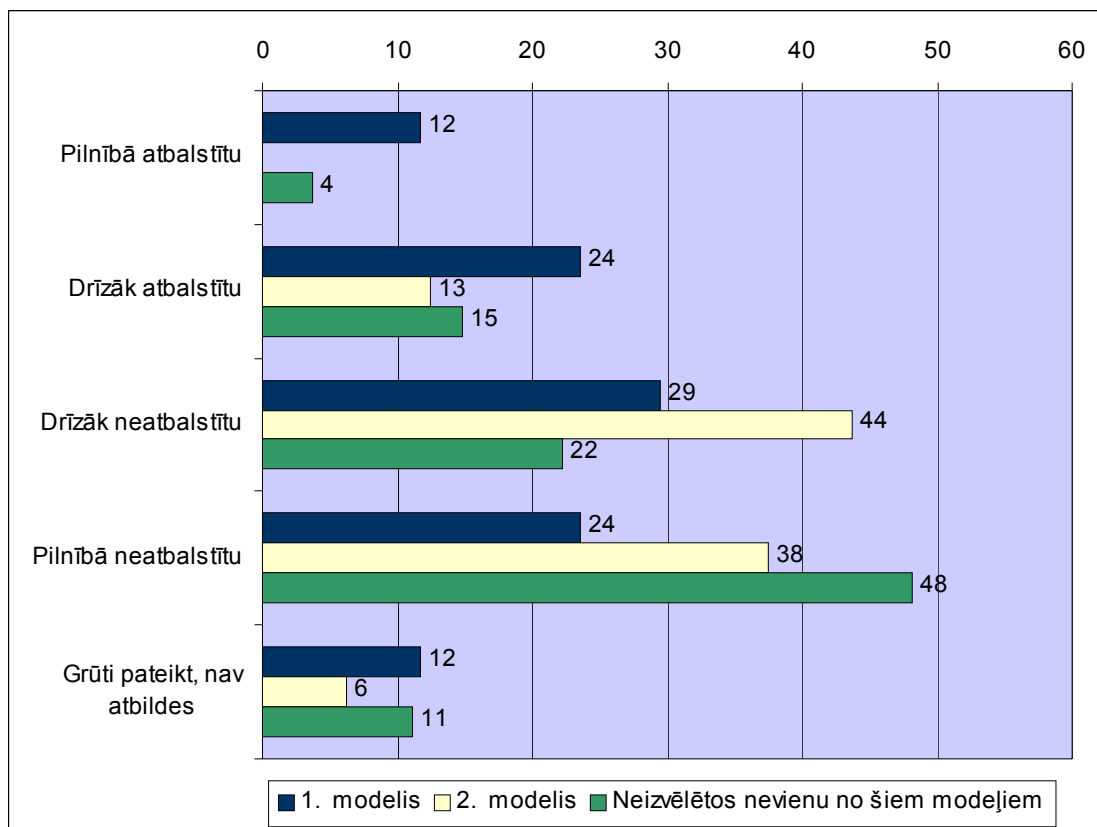
Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Pastāv zināma sakarība starp respondentu attieksmi pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību un attieksmi pret aktieru darba apmaksas modeļiem. Kā redzams 11. grafikā, aktieri, kas drīzāk vai pilnībā neatbalstītu teātra kā uzņēmējdarbības darbību, visbiežāk izteikuši atbalstu 2. aktieru darba apmaksas modelim, kas paredz fiksētu ik mēneša algu neatkarīgi no aktiera noslogojuma līmeņa. Tāpat šī respondentu grupa visbiežāk nav atbalstījusi nevienu no piedāvātajiem modeļiem. Tajā pašā laikā 1. modeli gandrīz vienlīdz bieži izvēlētos gan teātra kā uzņēmējdarbības atbalstītāji, gan neatbalstītāji. Tāpēc arī šajā gadījumā var norādīt tikai uz zināmām sakarībām šo pazīmju starpā, bet nevar izvirzīt secinājumus par noteiktu tendenci.

11. grafiks. Aktiera darba apmaksas modeļi un attieksme pret valsts teātra kā uzņēmējdarbības darbību (%)

Jautājums: Kuru no sekojošiem aktieru darba apmaksas modeļiem Jūs labprātāk izvēlētos? & Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts teātris darbotos kā uzņēmējdarbība?

(n = 60)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Izvērtējot pētījuma rezultātus, jāsecina, ka lielāka daļa teātra mākslas nozarē strādājošo nav gatavi atbalstīt kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātās pārmaiņas, kaut gan pastāv neliela daļa respondentu, kas šāda rakstura izmaiņas teātra darbības organizācijā atbalstītu. Iespējams, lielā mērā respondentu negatīvo attieksmi pret tādu teātra darbības organizāciju, kas atbilst kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam, ietekmē tas apstākļi, ka respondenti nav informēti par šīs koncepcijas projekta būtību, pamatprincipiem un tās pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem. Informētības trūkums nozīmē arī zemu izpratnes pakāpi, kas, savukārt, var radīt neuzticēšanos un nedrošības sajūtu respondentos, kā rezultātā veidojas drīzāk noraidošā attieksme pret iespējamām izmaiņām teātru darbības organizācijā.

3.2. Muzeju nozare

3.2.1. Izlases raksturojums

Muzeju valsts pārvaldes izdotajā “Gada publiskajā pārskatā 1999” ir norādīts, ka Latvijā 1999. gadā 131 valsts un pašvaldību finansēts muzejs, no tiem – 26 filiāles. Kultūras ministrijas pārziņā 1999. gadā bija 28 valsts muzeji (t.sk. 14 filiāles), pašvaldību muzeju skaits uz šo laiku bija 91. Pētījuma izlasē tika iekļauts 101 viens muzejs (t.sk. arī filiāles), no kuriem 25 valsts muzeji, kas ir Kultūras ministrijas pārziņā, 19 rajona pašvaldību muzeji un 57 vietējo pašvaldību muzeji. Katrā muzejā tika aptaujāts muzeja direktors vai vadītājs. Muzeju nozarē kopumā tika aptaujāts 101 muzeja direktors vai vadītājs.

Aptaujas lapa šajā gadījumā tika sadalīta divos pamata blokos, no kuriem viens tika paredzēts valsts muzeju direktoriem, otrs – pašvaldību muzeju direktoriem. Atsevišķi jautājumi tika uzdoti visiem respondentiem neatkarīgi no viņa vadītā muzeja īpašuma veida.

Iegūtie rezultāti lielāko tiesu tiks atspoguļoti procentuāli, bet, ņemot vērā izlases lielumu, pētījuma rezultātu analizē tiks minēti arī absolūtie skaitļi.

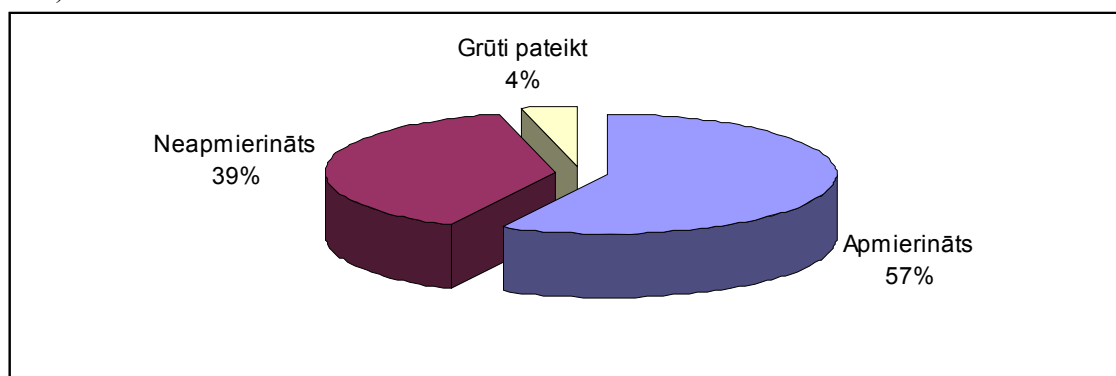
3.2.2. Attieksme pret pašreizējo un iespējamo muzeju darbības organizāciju

Nolūkā izvērtēt muzeju vadītāju viedokli par kultūras decentralizācijas pamatprincipiem, tika noskaidrota respondentu attieksme pret pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem Latvijā. Pētījuma rezultāti šajā jautājumā atšķiras no teātru nozarē iegūtajiem.

Summējot atbildes “pilnībā apmierināts”, “drīzāk apmierināts” un “drīzāk neapmierināts”, “pilnībā neapmierināts”, var secināt, ka nedaudz vairāk kā puse aptaujāto (58% jeb 58 respondenti no 101) ir apmierināti ar pašreizējiem teātru darbības nosacījumiem, bet 39% (jeb 39 aptaujātie) - nav apmierināti (12. grafiks.).

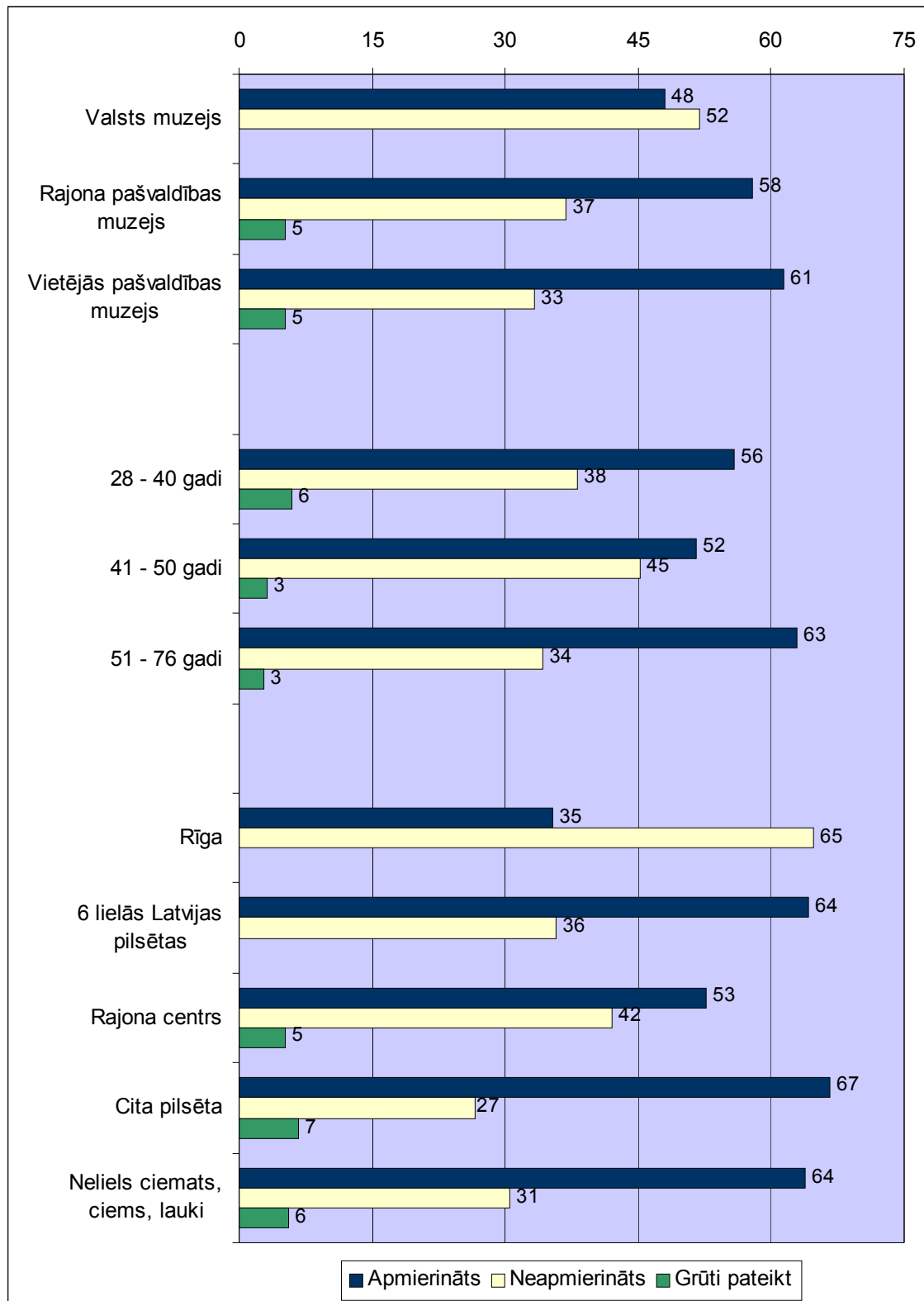
12. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem (%)

Jautājums: *Vai ar pašreizējiem valsts un pašvaldību muzeju darbības nosacījumiem kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts?*
(n = 101)

13. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem: sadalījums pēc muzeja īpašuma veida, vecuma un apdzīvotās vietas (%)

Jautājums: Vai ar pašreizējiem valsts un pašvaldību muzeju darbības nosacījumiem kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts?
(n = 101)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

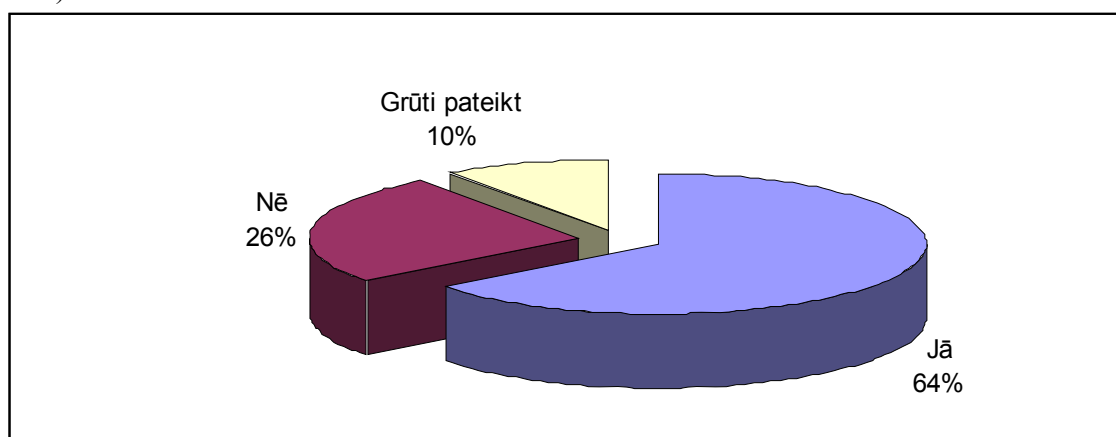
Apmierinātāki ar pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem ir pašvaldību muzeju vadītāji, savukārt, valsts muzeju direktori biežāk ir atzinuši, ka esošā situācija viņus neapmierina. Ja salīdzina respondentu apmierinātības pakāpi atbilstoši apdzīvotās vietas tipam, kurā atrodas muzejs, var secināt, ka visneapmierinātākie ar pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem ir Rīgā atrodošos muzeju direktori (13. grafiks.).

64% jeb divas trešdaļas muzeju direktoru atzīst, ka muzeju darbības nosacījumos ir nepieciešamas izmaiņas, 26% uzskata, ka tās nav vajadzīgas (14. grafiks). Visbiežāk pārmaiņu nepieciešamību ir atzinuši rajona pašvaldību muzeju vadītāji, respondenti, kas muzeju nozarē strādā ne ilgāk kā 10 gadus, kā arī gados jaunākie aptaujātie (28 – 40 gadus veci).

14. grafiks. Izmaiņu nepieciešamība pašreizējos muzeju darbības nosacījumos (%)

Jautājums: Vai, Jūsaprāt, kopumā ir nepieciešamas vai arī nav nepieciešamas izmaiņas valsts un pašvaldību muzeju darbības nosacījumos?

(n = 101)

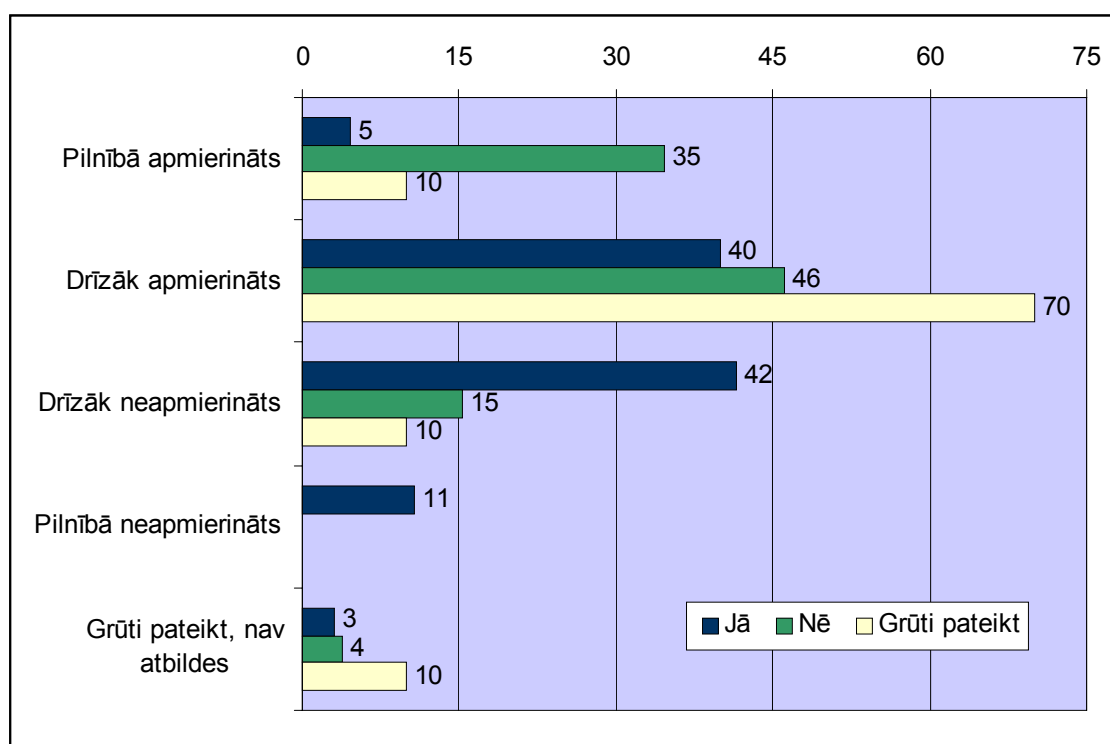
Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Kā redzams 15. grafikā, sakarība starp iepriekš aplūkotajām pazīmēm – apmierinātība ar pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem un izmaiņu nepieciešamība tajos – nav viennozīmīgi interpretējama. No vienas puses tie respondenti, kas atzinuši, ka ir pilnībā vai drīzāk apmierināti ar pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem, visbiežāk arī pauduši viedokli, ka nav nepieciešamas pārmaiņas šajos nosacījumos. No otras puses nevar izvirzīt secinājumu, ka tie muzeju direktori, kas nav apmierināti ar pašreizējo situāciju, ir arī tie, kas atzīst pārmaiņu nepieciešamību, jo tikpat liels skaits ar muzeju darbības nosacījumiem apmierināto vadītāju uzskata, ka izmaiņas ir vajadzīgas. Šie rezultāti liecina, ka kopumā muzeju vadītāji būtu gatavi pārmaiņām neatkarīgi no viņu apmierinātības pakāpes ar pašreizējo situāciju.

15. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējiem muzeju darbības nosacījumiem un izmaiņu nepieciešamība tajos (%)

Jautājumi: Vai ar pašreizējiem valsts un pašvaldību muzeju darbības nosacījumiem kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts? & Vai, Jūsaprāt, kopumā ir nepieciešamas vai arī nav nepieciešamas izmaiņas valsts un pašvaldību muzeju darbības nosacījumos?

(n = 101)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

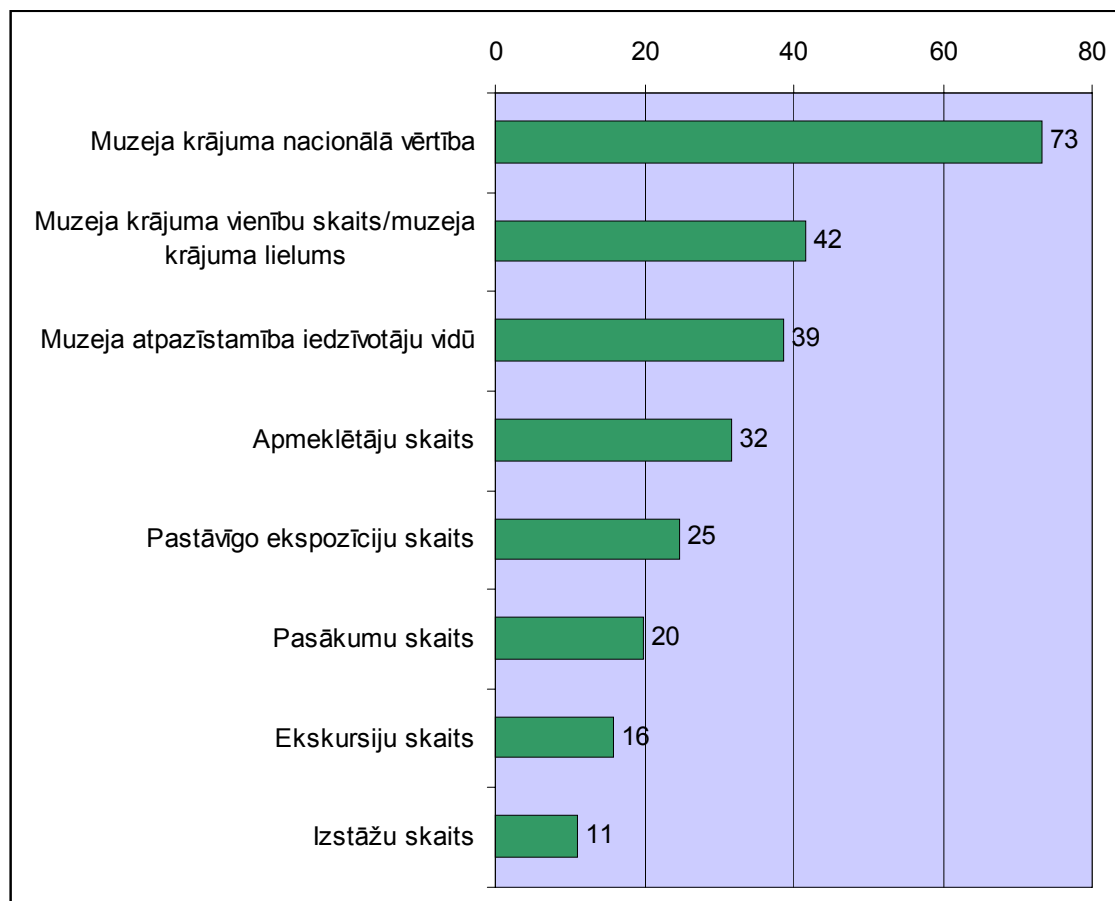
Tāpat kā teātru nozarē strādājošajiem arī muzeju vadītājiem tika lūgts izteikt savu viedokli par nepieciešamību saglabāt viņu vadītajam muzejam valsts vai attiecīgi pašvaldības muzeja statusu. 20 no 25 valsts muzeju vadītājiem sniedza pozitīvu atbildi uz šo jautājumu. Arī lielākā daļa (84% jeb 64 no 76 respondentiem) pašvaldību muzeju vadītāju atzina, ka viņu muzejam būtu jā saglabā pašvaldības muzeja statuss. Šie rezultāti tāpat kā teātru nozarē iegūtie apliecina, ka muzeju vadītāju gaidas attiecībā uz nepieciešamo izmaiņu raksturu neatbilst kultūras decentralizācijas pamatprincipiem, kas paredz kultūras institūciju īpašuma veida maiņu.

Visi muzeju vadītāji tika lūgti minēt, viņuprāt, nozīmīgākos kritērijus, pēc kuriem būtu jānosaka muzeja atbilstība nacionālas nozīmes muzeja statusam. Visi respondentu minētie kritēriji ir apkopoti un aplūkojami pētījuma “Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā” atskaitē (Tabulas), bet biežāk minētās atbildes ir atspoguļotas 16. grafikā.

16. grafiks. Kritēriji nacionālas nozīmes muzeja statusam (%)

Jautājums: Miniet, lūdzu, Jūsaprāt, kritērijus, pēc kuriem būtu jānosaka muzeja atbilstība nacionālas nozīmes muzeja statusam!

(n = 101; vairāku atbilžu jautājums)

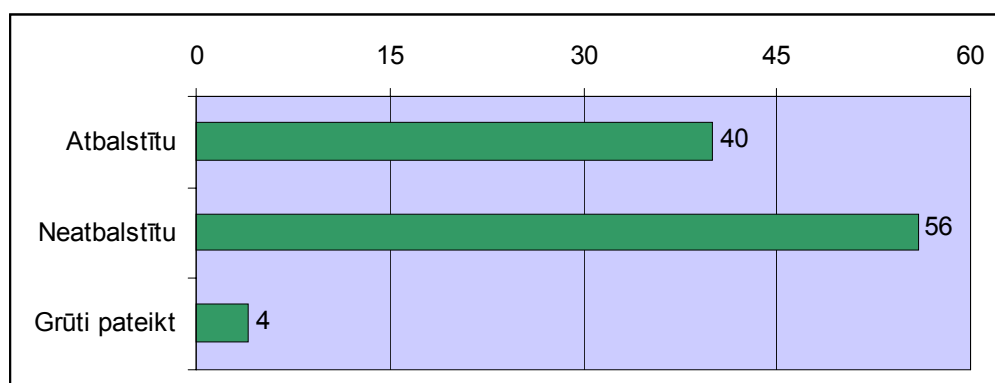
Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Tā kā kultūras decentralizācija ir saistīta arī ar kultūras institūciju darbības formas un līdz ar to īpašuma veida maiņu, tad svarīgs rādītājs respondentu gatavības pakāpei šāda rakstura izmaiņām ir viņu attieksme pret muzeja kā uzņēmējdarbības darbību.

Atbilžu sadalījums atšķiras valsts un pašvaldību muzeju vadītāju starpā (17. un 18. grafiki). Summējot pozitīvos un negatīvos atbilžu variantus, ir redzams, ka 10 no 25 valsts muzeju direktoriem jeb 40% atbalstītu valsts muzeja kā uzņēmējdarbības darbību, 14 (56%) – neatbalstītu, bet 1 nespēja sniegt konkrētu atbildi (17. grafiks). Savukārt, pašvaldību muzeju direktoru attieksme ir noraidošāka. Proti, atbalstu šādai muzeja īpašuma formai ir izteikuši 24% jeb 18 no 76 respondentiem, neatbalstītāju skaits sasniedz 74% (56 respondenti). Līdz ar to var secināt, ka noraidošāka attieksme pret muzeja kā uzņēmējdarbības darbību ir tieši pašvaldību muzeju vadītājiem (18. grafiks.).

17. grafiks. Attieksme pret valsts muzeja kā uzņēmējdarbības darbību (%)

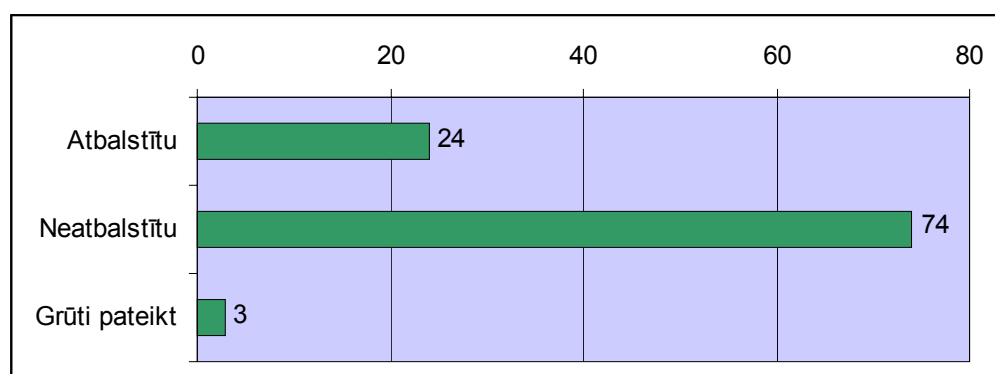
Jautājums: *Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts muzejs darbotos kā uzņēmējdarbība?*
(n = 25; valsts muzeju vadītāji)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

18. grafiks. Attieksme pret pašvaldības muzeja kā uzņēmējdarbības darbību (%)

Jautājums: *Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka pašvaldības muzejs darbotos kā uzņēmējdarbība?*
(n = 76; pašvaldību muzeju vadītāji)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Aplūkojot pašvaldību muzeju vadītāju sniegtās atbildes šajā jautājumā atbilstoši muzeju nozarē nostrādātajiem gadiem, var secināt, ka visretāk atbalstu ir izteikuši respondenti, kas muzeju nozarē strādā 11 – 20 gadus, savukārt, nedaudz biežāk muzeja kā uzņēmējdarbības darbību atbalsta tie, kas šajā nozarē ir strādājuši ne ilgāk kā 10 gadus. Atbilstoši muzeja īpašuma veidam iegūtie dati liecina, ka vietējo pašvaldību muzeju direktori biežāk izteikušies pozitīvi par aplūkojamo jautājumu nekā rajona pašvaldību muzeju vadītāji.

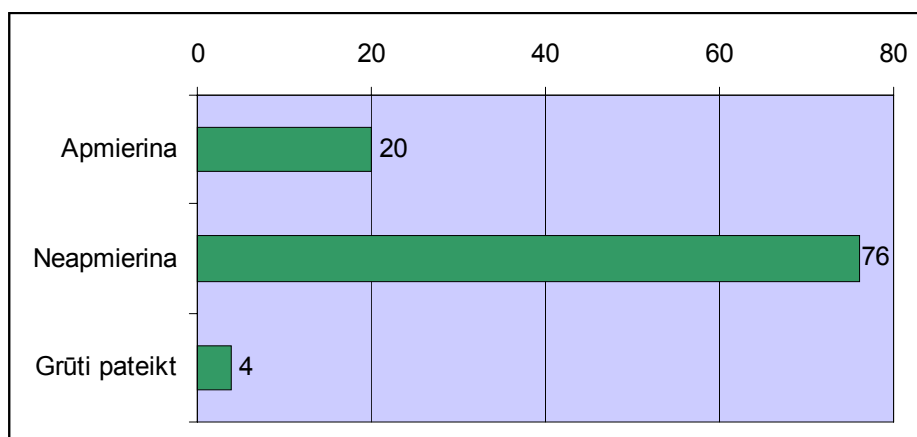
Kopumā, izvērtējot iegūtos rezultātus jautājumā par muzeja kā uzņēmējdarbības darbību, jāsecina, ka respondentu attieksme pret šādu muzeja darbības formu ir noraidoša.

3.2.3. Attieksme un viedoklis par muzeju finansēšanas kārtību

Valsts muzeju direktoru viedoklis par pašreizējo valsts muzeju finansēšanas kārtību kopumā vērtējams kā skeptisks, proti, tikai 5 no 25 respondentiem (20%) atbildēja, ka pašreizējā valsts muzeju finansēšanas kārtība viņus drīzāk apmierina. 19 (76%) no aptaujātajiem valsts muzeju vadītājiem sniedza negatīvu atbildi, bet 1 – nevarēja konkrēti atbildēt uz uzstādīto jautājumu (19. grafiks.).

19. grafiks. Apmierinātība ar valsts muzeju finansēšanas kārtību (%)

Jautājums: Cik lielā mērā Jūs esat apmierināts ar pašreizējo valsts muzeju finansēšanas kārtību? (n = 25; valsts muzeju vadītāji)

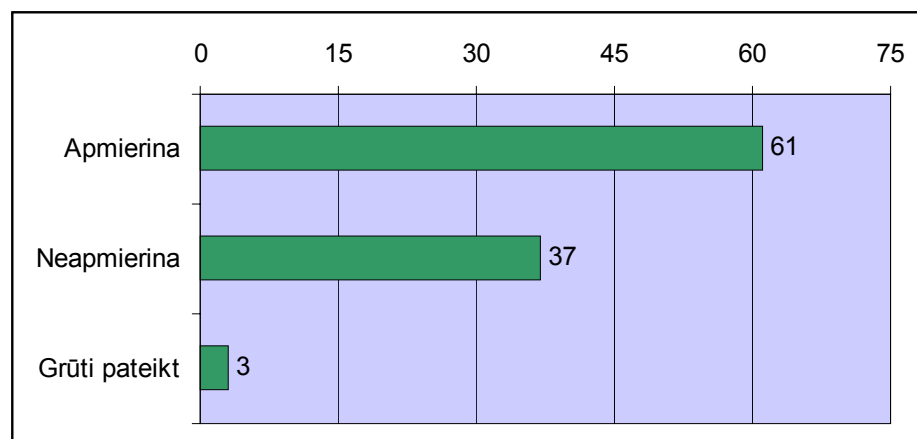

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Pašvaldību muzeju vadītāju atbildes sadalās citādi. Iegūtie dati, summējot atbildes “pilnībā apmierināts” un “drīzāk apmierināts”, liecina, ka 61% pašvaldību muzeju vadītāju ir apmierināti, bet 37% - nav apmierināti ar pašreizējo muzeju finansēšanas kārtību (20. grafiks.).

20. grafiks. Apmierinātība ar pašvaldības muzeju finansēšanas kārtību (%)

Jautājums: Cik lielā mērā Jūs esat apmierināts ar pašreizējo pašvaldības muzeju finansēšanas kārtību? (n = 76; pašvaldības muzeju vadītāji)

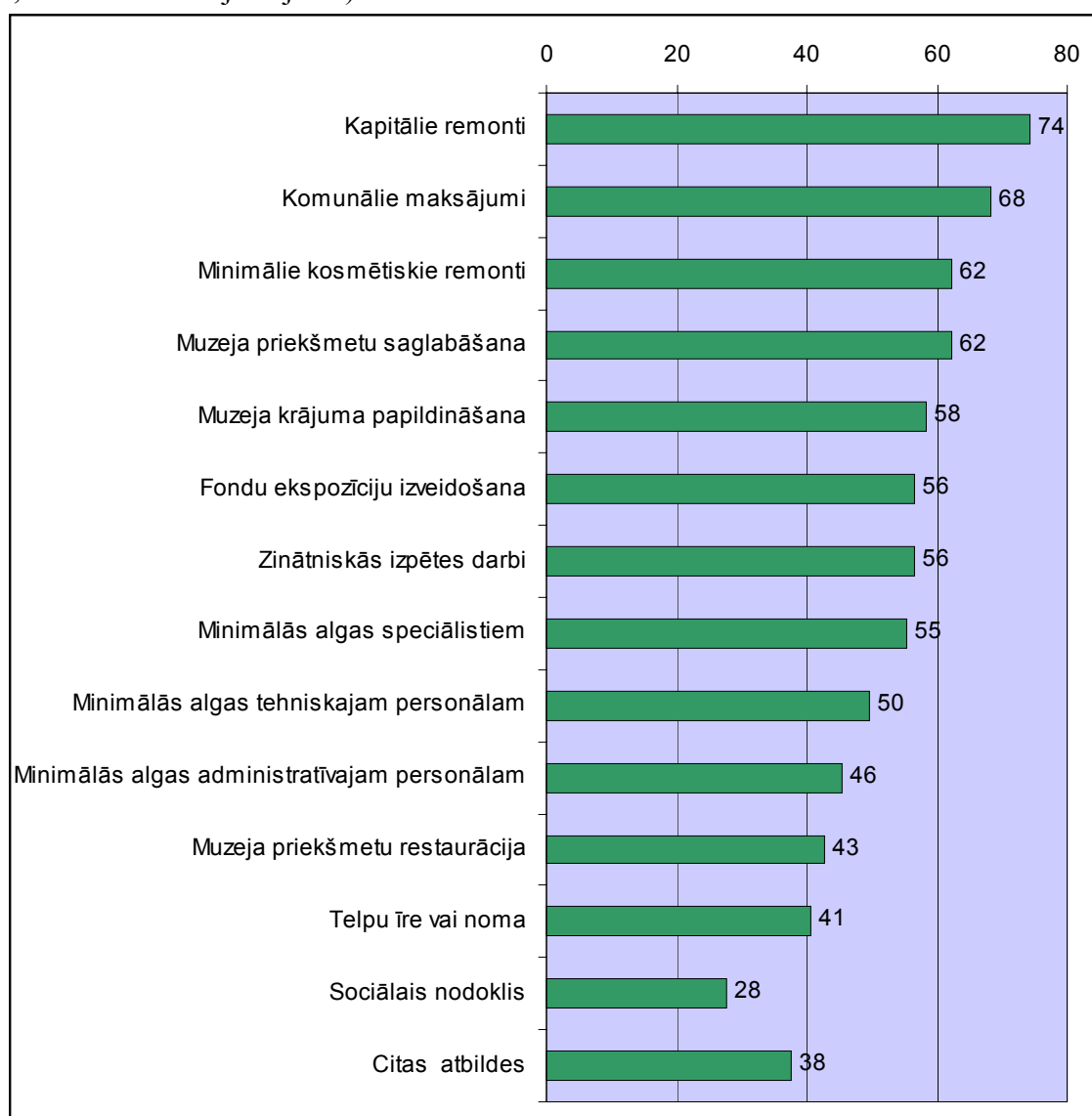

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Atspoguļojot rezultātus par respondentu apmierinātības līmeni ar pašreizējo muzeju finansēšanas kārtību grafiski un procentu izteiksmē, ir redzams, ka pašvaldību muzeju vadītāji kopumā ir apmierinātāki nekā valsts muzeju vadītāji.

21. grafiks. Muzeja darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi, kas jāpiešķir valstij vai pašvaldībai (%)

Jautājums: Kā Jūs domājat, kādām vajadzībām muzeja darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi valstij vai pašvaldībai ir jāpiešķir muzejam?
(n = 101; vairāku atbilžu jautājums)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

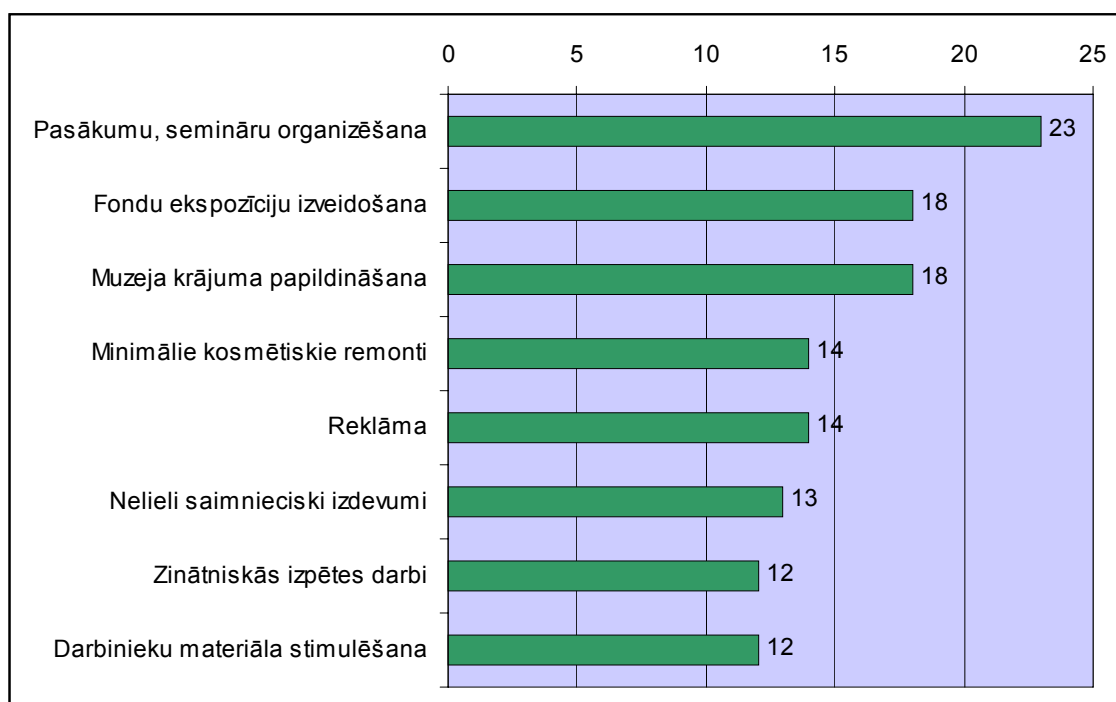
Lai noskaidrotu valsts un pašvaldību muzeju direktoru gatavību izmaiņām muzeju finansēšanas kārtībā, respondenti tika lūgti paust savu viedokli par to, kādām muzeja darbībai nepieciešamajām vajadzībām valstij vai pašvaldībai ir jāpiešķir finansiālie līdzekļi un kādām vajadzībām muzejam pašam tie ir jāpiesaista.

Līdzīgi kā teātru direktori arī muzeju vadītāji uzskata, ka valstij vai pašvaldībai muzejam būtu jāpiešķir finansiālie līdzekļi muzeja ēku uzturēšanai – kosmētiskajiem un kapitālajiem remontiem, komunālajiem maksājumiem. Līdzās šīm vajadzībām muzeju vadītāji norādīja arī uz muzeja priekšmetu saglabāšanu kā vienu no tām vajadzībām, kurām finanses jāpiešķir valstij vai pašvaldībai. Pārējie biežāk minētie atbilžu varianti ir apkopoti un atspoguļoti 21. grafikā.

22. grafikā ir apkopotas biežāk minētās atbildes jautājumā par muzeja darbības vajadzībām nepieciešamajiem līdzekļiem, kas muzejam pašam būtu jāpiesaista ar savu darbību. Visbiežāk respondenti norādījuši uz dažādu pasākumu un semināru organizēšanu, kam biežuma ziņā seko muzeja fondu ekspozīciju izveidošana un muzeja krājuma papildināšana. Visi respondentu nosauktie atbilžu varianti šajā jautājumā ir apkopoti pētījuma “Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā” atskaitē (Tabulas).

22. grafiks. Muzeja darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi, kas jāpiesaista muzejam pašam (%)

Jautājums: Kā Jūs domājat, kādām vajadzībām muzeja darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi muzejam pašam jāpiesaista ar savu darbību?
(n = 101; vairāku atbilžu jautājums)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Izvērtējot valsts un pašvaldību muzeju vadītāju sniegtās atbildes uz abiem aplūkotajiem jautājumiem, var secināt, ka respondentu viedoklis kopumā nav pretrunā ar decentralizācijas koncepcijas projektu attiecībā uz muzeju finansēšanas kārtību. Kultūras decentralizācijas

konceptijas projekts paredz, ka valstij vai pašvaldībai muzejam jāpiešķir finansiālie līdzekļi muzeja materiāli tehniskās bāzes uzturēšanai un muzeja priekšmetu saglabāšanai. Šādu viedokli pauda arī lielākā daļa respondentu. Tomēr jāpiebilst, ka vairākums muzeju vadītāju norādīja arī uz virkni citām vajadzībām, kurām nepieciešamie finansiālie līdzekļi ir jānodrošina valstij vai pašvaldībai. Bez tam iegūtie rezultāti jautājumā par iespējamajiem muzeju finansu piesaistes modeļiem liecina, ka respondenti sagaida lielāku palīdzību no valsts vai pašvaldībām nekā paredz kultūras decentralizācijas konceptijas projekts.

Muzeju vadītājiem tika piedāvāti trīs iespējamie muzeja finansu piesaistes modeļi ar nosacījumu, ka muzejs darbotos kā uzņēmējdarbība, kas slēdz nomas līgumu ar Kultūras ministriju (valsts muzeju gadījumā) vai attiecīgo pašvaldību (pašvaldības muzeja gadījumā) par muzeja ēku un inventāra pārvaldīšanu un muzeja priekšmetu saglabāšanu. Piedāvātie finansu piesaistes modeļi bija sekojoši (šajos modeļos valsts muzeju gadījumā daļu finansējuma piešķir valsts, bet pašvaldību muzejiem – attiecīgā pašvaldība):

1. Valsts/pašvaldība piešķir finansiālos līdzekļus valsts/pašvaldības muzeja ēku un inventāra pārvaldīšanai un uzturēšanai, kā arī muzeja krājumu saglabāšanai, bet pārējie muzeja darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi muzejam ir jānopelna vai jāpiesaista pašam. Ar šiem līdzekļiem muzejs ir tiesīgs brīvi rīkoties.
2. Valsts/pašvaldība piešķir finansiālos līdzekļus valsts/pašvaldības muzeja ēku un inventāra pārvaldīšanai un uzturēšanai, muzeja krājumu saglabāšanai, kā arī subsidē zinātniskās izpētes darbu un noteiktu ekspozīciju izveidošanu, bet pārējie muzeja darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi muzejam ir jānopelna vai jāpiesaista pašam. Ar šiem līdzekļiem muzejs ir tiesīgs brīvi rīkoties.
3. Valsts/pašvaldība piešķir valsts/pašvaldības muzejam noteiktu daudzumu finansiālos līdzekļus, kurus muzejs ir tiesīgs izmantot pēc saviem ieskatiem muzeja darbības organizēšanā un nodrošināšanā, pārējie muzeja darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi muzejam ir jānopelna vai jāpiesaista pašam. Ar šiem līdzekļiem muzejs ir tiesīgs brīvi rīkoties.

Valsts muzeju vadītāji visbiežāk izteikuši atbalstu 2. finansu piesaistes modelim. Šo modeli atbalstījuši 15 no 25 aptaujātajiem valsts muzeju direktoriem. 1. modeli, kas atbilst kultūras decentralizācijas konceptijas projektam, atbalstītu tikai 1 respondents, 3. modeli – 8, bet nevienu no modeļiem neatbalstītu 1 valsts muzeja vadītājs.

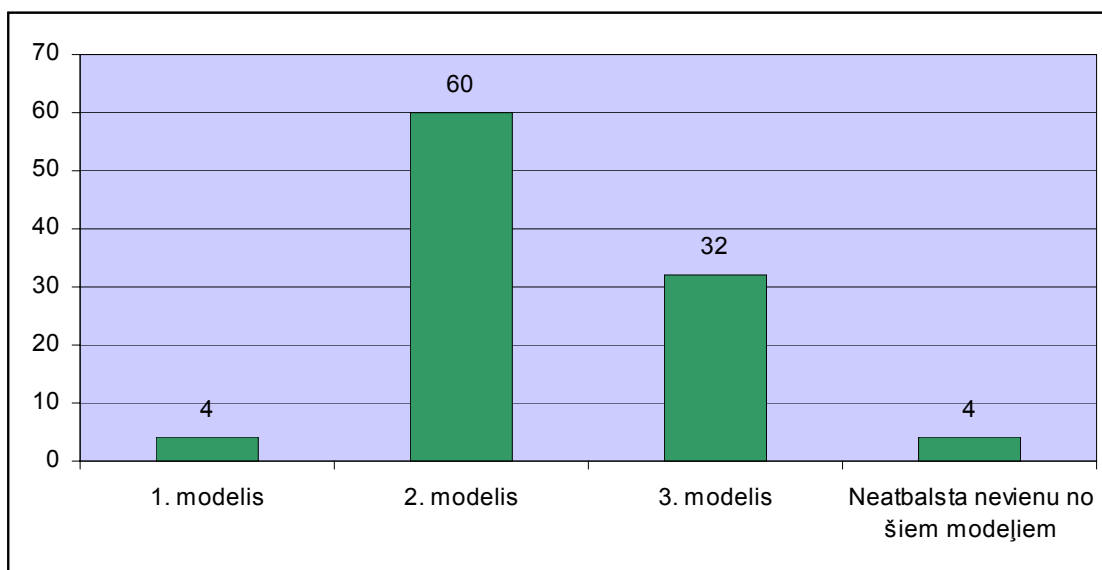
Pašvaldību muzeju direktoru viedoklis šajā jautājumā ir līdzīgs. Proti, vislielāko atbalstu respondenti izteikuši 2. modelim (39 no 76 aptaujātajiem), 3. modeli kā piemērotāko atzinis 21

pašvaldību muzeju direktors, 1. modeli – 7 respondenti (visi 7 respondenti ir vietējās pašvaldības muzeju vadītāji), bet nevienu no modeļiem neatbalstītu 9 aptaujātie. Lai būtu iespējams iegūt salīdzinošu ainu par valsts un pašvaldību muzeju vadītāju sniegto atbilžu sadalījumu, iegūtie rezultāti ir atspoguļoti procentu izteiksmē 23. un 24. grafikos.

23. grafiks. Valsts muzeju darbības finansu piesaistes modeļi (%)

Jautājums: Kuru no sekojošajiem valsts muzeju darbības finansu piesaistes modeļiem Jūs drīzāk atbalstītu?

(n = 25; valsts muzeju vadītāji)

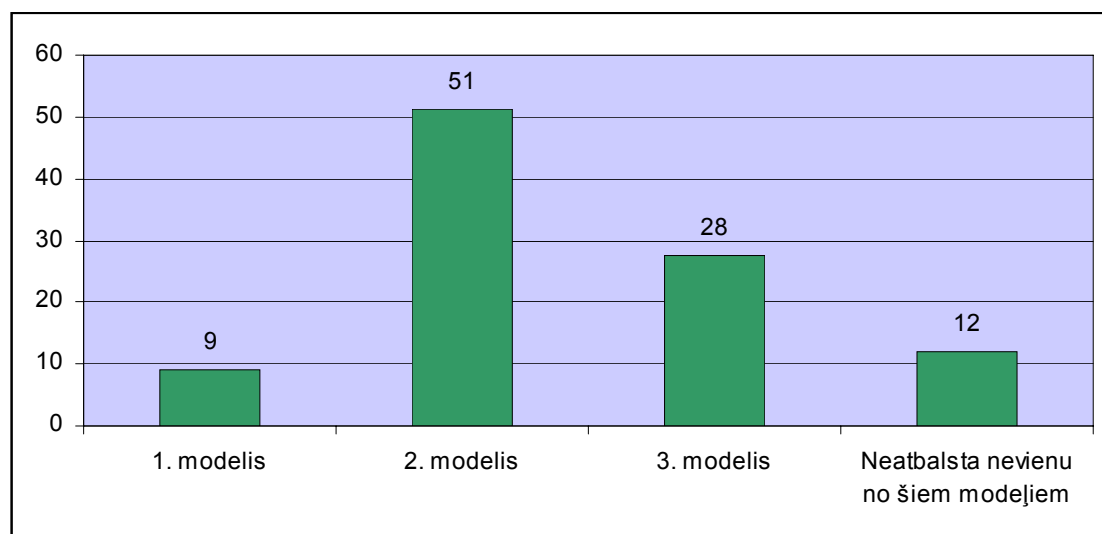

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

24. grafiks. Pašvaldību muzeju darbības finansu piesaistes modeļi (%)

Jautājums: Kuru no sekojošajiem pašvaldību muzeju darbības finansu piesaistes modeļiem Jūs drīzāk atbalstītu?

(n = 76; pašvaldību muzeju vadītāji)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Tie pašvaldību muzeju vadītāji, kas neatbalsta nevienu no piedāvātajiem muzeju darbības finansu piesaistes modeļiem, raksturoja, viņuprāt, piemērotāko finansu piesaistes modeli. Gandrīz visos respondentu raksturotajos modeļos uzsvars ir likts uz finansējuma piesaisti no malas – no valsts vai no pašvaldības budžetiem. Vairāki aptaujātie norādījuši, ka valstij vai pašvaldībai bez muzeja materiāli tehniskās bāzes uzturēšanai un muzeja krājuma saglabāšanai nepieciešamajiem līdzekļiem, ir jānodrošina arī muzeja darbinieku algas.

Salīdzinot iegūtās atbildes jautājumos par muzeju darbības finansu piesaistes modeļiem un finansējuma avotiem (valsts/pašvaldība un muzejs pats), var izvirzīt secinājumu, ka 2. modelis varētu iegūt lielāku atbalstu. Tomēr tāpat kā teātru direktori arī muzeju vadītāji uzskata, ka valstij vai pašvaldībai ir jānodrošina muzeja darbinieku algas, ko, savukārt, neparedz neviens no piedāvātajiem teātru un muzeju finansu piesaistes modeļiem. Tādējādi ir pamats uzskatīt, ka pašreiz muzeju vadītāji nav gatavi iespējamām izmaiņām finansēšanas principos, ko paredz kultūras decentralizācijas koncepcijas projekts. Šo secinājumu apstiprina arī tas, ka kopumā iegūtie rezultāti par finansēšanas jautājumiem liecina, ka muzeju vadītāji sagaida lielāku finansiālu atbalstu no valsts un pašvaldībām, nekā tas ir saskaņā ar kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatnostādņēm.

3.2.4. Muzeju īpašuma veida un to maiņas iespējamo modeļu vērtējums

Kā jau iepriekš minēts, saskaņā ar kultūras decentralizācijas koncepcijas projektu lielāks uzsvars ir likts uz kultūras institūciju pašiniciatīvu gan finansu resursu piesaistīšanā, gan savas darbības organizēšanā, kas vienlaikus nozīmē arī izmaiņas kultūras institūciju īpašuma veidā. Saskaņā ar kultūras decentralizācijas koncepcijas projektu šīs izmaiņas ir iespējamās dažādās pakāpēs. Muzeju vadītāji tika lūgti izvērtēt katru no šīm pakāpēm, norādot, vai viņi to drīzāk atbalstītu vai neatbalstītu. Respondentiem bija jāizsaka sava attieksme pret sekojošiem muzeja īpašuma veida modeļiem:

1. Valsts vai pašvaldība uz nomas līguma pamata nodod muzeja ēkas un inventāru, kā arī muzeja krājumu uzņēmējdarbībai, kurai ir attiecīgs darbības virziens un pieredze, ar nosacījumu saglabāt muzeja darbību.
2. Valsts vai pašvaldība, kuras īpašumā atrodas muzejs, uzsāk tajā ar uzņēmējdarbību, kurai ir attiecīgs darbības virziens un pieredze, kopēju uzņēmējdarbību. Valsts vai pašvaldības īpašumā paliek muzeja ēkas, inventārs un muzeja krājums. Vēlāk pakāpeniski uzņēmējdarbība atsavina valsts vai pašvaldības īpašuma daļu ar nosacījumu saglabāt muzeja darbību.

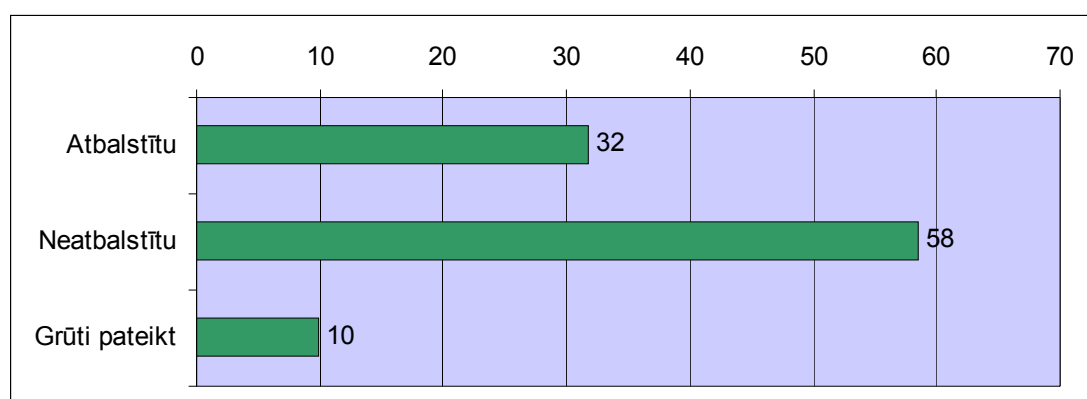
3. Valsts vai pašvaldība pārdod muzeja ēkas, inventāru un muzeja krājumu uzņēmēj sabiedrībai, kurai ir attiecīgs darbības virziens un pieredze, ar nosacījumu saglabāt muzeja darbību.
4. Valsts vai pašvaldība pārdod muzeja ēkas, inventāru un muzeja krājumu uzņēmēj sabiedrībai, kura drīkst turpmāk brīvi rīkoties ar iegūtajiem objektiem, tajā skaitā nesaglabāt muzeja darbību, ja tas ir lietderīgi un ar šādu rīcību netiek nodarīts kaitējums muzejisko vērtību izpētei un saglabāšanai.

Salīdzinot iegūtos rezultātus, ir redzams, ka muzeju vadītāju skaits, kas noteikto modeli atbalstītu, sarūk ar katru nākamo pakāpi. Proti, ja vislielāko atbalstu respondenti izteica 1. muzeja īpašuma veida modelim, bet vismazāko – 4. modelim. Turklāt neviens no šiem modeļiem neguva lielu respondentu atbalstu (25. – 28. grafiki.).

25. grafiks. Attieksme pret muzeja īpašuma veida 1. modeli (%)

Jautājums: Vai Jūs atbalstītu muzeja īpašuma veida 1. modeli?

(n = 101)

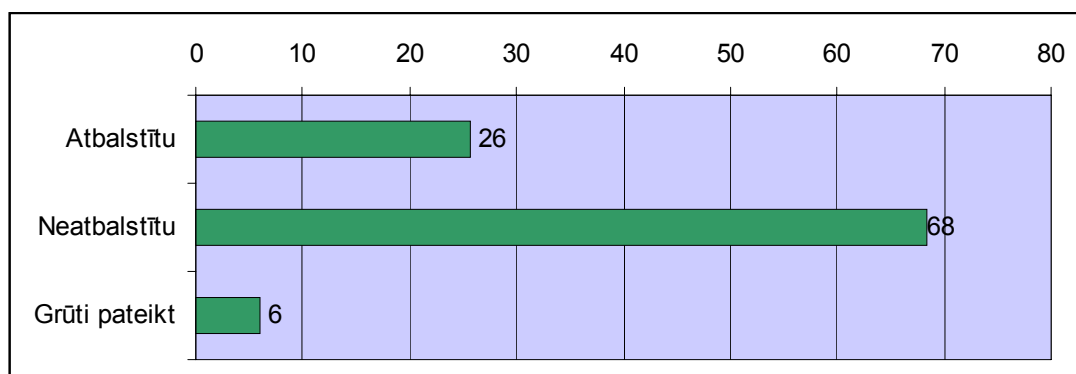

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

26. grafiks. Attieksme pret muzeja īpašuma veida 2. modeli (%)

Jautājums: Vai Jūs atbalstītu muzeja īpašuma veida 2. modeli?

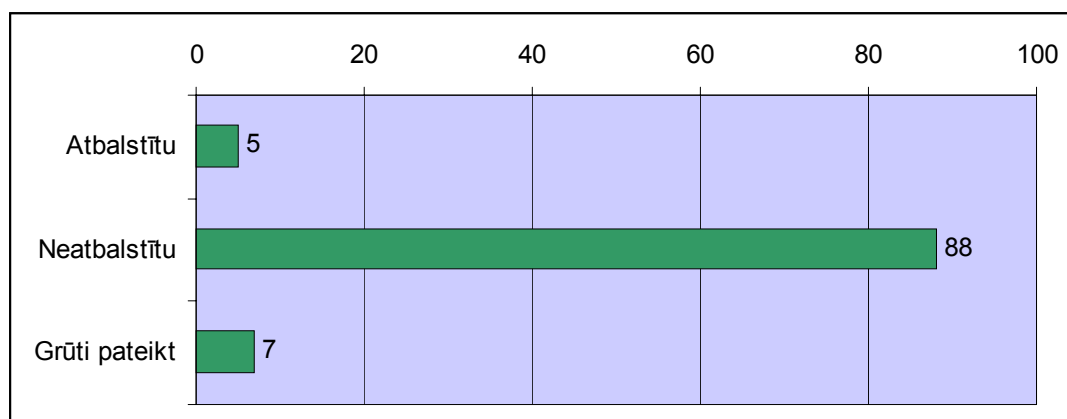
(n = 101)

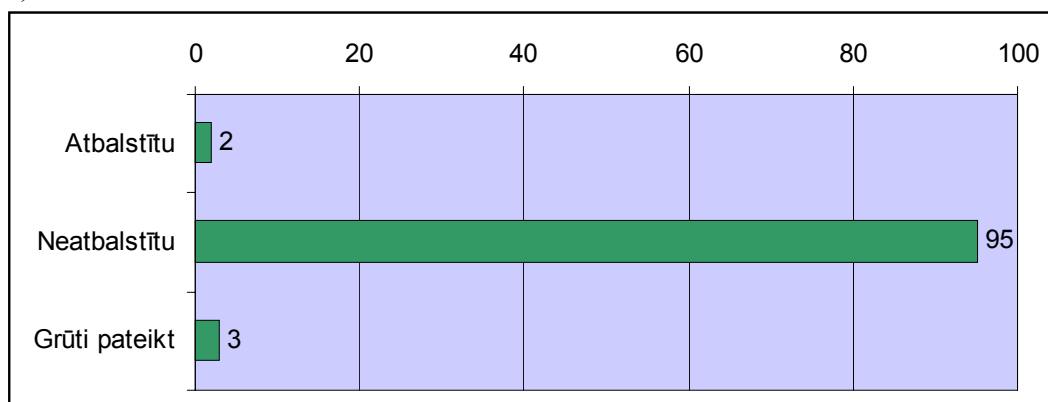
Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

27. grafiks. Attieksme pret muzeja īpašuma veida 3. modeli (%)Jautājums: *Vai Jūs atbalstītu muzeja īpašuma veida 3. modeli?*

(n = 101)

*Baltijas Sociālo Zinātņu institūts***28. grafiks. Attieksme pret muzeja īpašuma veida 4. modeli (%)**Jautājums: *Vai Jūs atbalstītu muzeja īpašuma veida 4. modeli?*

(n = 101)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Atbilžu sadalījums šajā jautājumā ļauj izvirzīt secinājumu, ka muzeju vadītājiem kopumā nav pieņemams tāds muzeja īpašuma veids, kas atbilst uzņēmējdarbībai un attiecīgai muzeja organizatoriskajai struktūrai. Šāda muzeju vadītāju nostāja apstiprina iegūtos rezultātus jautājumā par respondentu attieksmi pret muzeja kā uzņēmējdarbības darbību, kas arī bija noraidoša.

Kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā ir norādīti iespējamie muzeja īpašuma veida maiņas varianti tiem muzejiem, kuriem netiek saglabāts valsts vai pašvaldības muzeja statuss. Valsts muzeju direktoriem tika lūgts izteikt savu attieksmi tikai pret valsts muzeju īpašuma veida maiņas modeļiem, bet pašvaldību muzeju direktori izteica savu viedokli gan par rajona, gan par vietējo pašvaldību muzeju īpašuma veida maiņas iespējamajiem modeļiem.

Valsts muzeja īpašuma veida maiņas iespējamie modeļi tiem muzejiem, kas nav ieguvuši valsts muzeja statusu:

1. Kultūras ministrija izsludina konkursu par katra bijušā valsts muzeja nodošanu uzņēmēj sabiedrībām, kurām ir attiecīgs darbības virziens un pieredze. Ja neviena uzņēmēj sabiedrība nepiesakās, tad Kultūras ministrija risina jautājumu par šī muzeja nodošanu rajona vai vietējai pašvaldībai. Ja neviena no pašvaldībām nevēlas šo muzeju pārņemt, tad Kultūras ministrija risina jautājumu par muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.
2. Kultūras ministrija piedāvā rajona un vietējām pašvaldībām pārņemt savā pakļautībā un īpašumā katru bijušo valsts muzeju. Ja neviena no pašvaldībām nevēlas šo muzeju pārņemt, tad Kultūras ministrija izsludina konkursu par šī muzeja nodošanu uzņēmēj sabiedrībām, kurām ir attiecīgs darbības virziens un pieredze. Ja neviena uzņēmēj sabiedrība nepiesakās, tad Kultūras ministrija risina jautājumu par muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.
3. Kultūras ministrija piedāvā rajona un vietējām pašvaldībām pārņemt savā pakļautībā un īpašumā katru bijušo valsts muzeju. Ja neviena no pašvaldībām nevēlas šo muzeju pārņemt, tad Kultūras ministrija risina jautājumu par muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.

Valsts muzeju direktori vislielāko atbalstu ir izteikuši 2. modelim. Šo valsts muzeja īpašuma veida maiņas modeli ir atbalstījuši 16 no 25 respondentiem. 1. modeli, kas atbilst kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam, atbalstījuši tikai 3 valsts muzeju direktori, bet 3. modeli – 4 aptaujas dalībnieki (29. grafiks). Šāda respondentu attieksme liecina par viņu vēlēšanos pēc iespējas samazināt iespējamību, ka valsts muzejs darbojas kā uzņēmēj sabiedrība.

Rajona pašvaldības muzeja īpašuma veida maiņas modeļi, kas tika piedāvāti izvērtēšanai pašvaldību muzeju vadītājiem, bija sekojoši:

1. Rajona pašvaldība lemj, vai konkrētais muzejs ir vai arī nav saglabājams rajona pašvaldības pakļautībā un īpašumā. Ja lēmums ir negatīvs, tad rajona pašvaldība izsludina konkursu par muzeja nodošanu uzņēmēj sabiedrībai, kurai ir attiecīgs darbības virziens un pieredze. Ja neviena uzņēmēj sabiedrība nepiesakās, tad rajona pašvaldība risina

jautājumu par šī muzeja nodošanu vietējai pašvaldībai. Ja vietējā pašvaldība nevēlas šo muzeju pārņemt, tad rajona pašvaldība risina jautājumu par muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.

2. Rajona pašvaldība lemj, vai konkrētais muzejs ir vai arī nav saglabājams rajona pašvaldības īpašumā. Ja lēmums ir negatīvs, tad rajona pašvaldība risina jautājumu par šī muzeja nodošanu vietējai pašvaldībai. Ja vietējā pašvaldība nevēlas šo muzeju pārņemt, tad rajona pašvaldība izsludina konkursu par muzeja nodošanu uzņēmēj sabiedrībai, kurai ir attiecīgs darbības virziens un pieredze. Ja neviena uzņēmēj sabiedrība nepiesakās, tad rajona pašvaldība risina jautājumu par muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.

3. Rajona pašvaldība lemj, vai konkrētais muzejs ir vai arī nav saglabājams rajona pašvaldības pakļautībā un īpašumā. Ja lēmums ir negatīvs, tad rajona pašvaldība risina jautājumu par šī muzeja nodošanu vietējai pašvaldībai. Ja vietējā pašvaldība nevēlas šo muzeju pārņemt, tad rajona pašvaldība risina jautājumu par muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.

Pašvaldību muzeju vadītāju viedoklis nebija tik viennozīmīgs kā valsts muzeju direktoriem (30. grafiks.). Apmēram vienāds skaits respondentu atbalsta gan 2., gan 3. modeli (attiecīgi 24% un 25%), viena trešā daļa jeb (36%) neatbalsta nevienu no modeļiem, bet 1. modeli, ko arī paredz kultūras decentralizācijas koncepcijas projekts, atbalsta 16% pašvaldību muzeju vadītāju. Muzeju vadītāju aptaujas rezultāti liecina, ka nedz valsts muzeju, nedz pašvaldību muzeju vadītāji nav snieguši vērā ņemamu atbalstu kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātajiem muzeja īpašuma veida maiņas modeļiem.

Vietējo pašvaldību muzeju īpašuma veida maiņas modeļi, kas tika iekļauti pašvaldības muzeju vadītāju aptaujā, bija sekojoši:

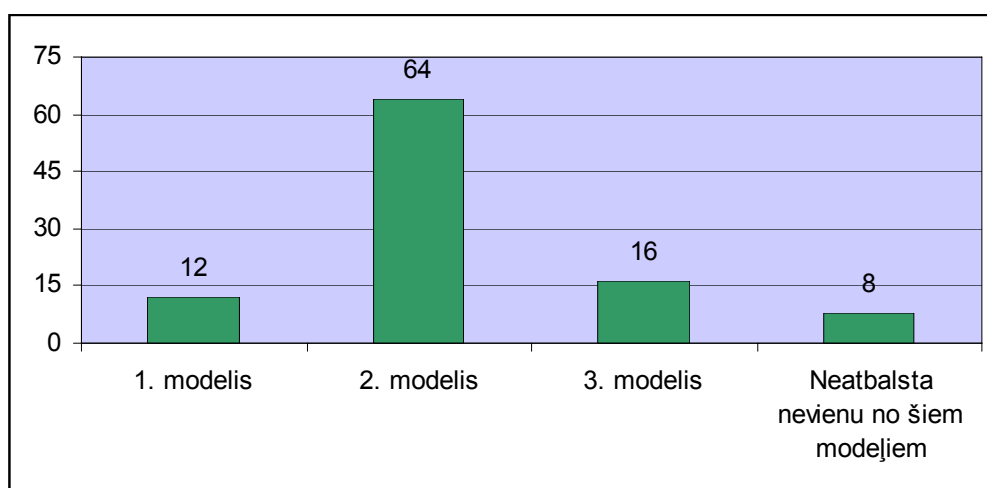
1. Katra vietējā pašvaldība lemj, vai tās teritorijā esošais muzejs ir vai arī nav saglabājams pašvaldības pakļautībā un īpašumā. Ja lēmums ir negatīvs, tad vietējā pašvaldība izsludina konkursu par muzeja nodošanu uzņēmēj sabiedrībai, kurai ir attiecīgs darbības virziens un pieredze. Ja neviena uzņēmēj sabiedrība nepiesakās uz šo muzeju, tad vietējā pašvaldība risina jautājumu par šī muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.

2. Katra vietējā pašvaldība lemj, vai tās teritorijā esošais muzejs ir vai arī nav saglabājams pašvaldības pakļautībā un īpašumā. Ja lēmums ir negatīvs, tad vietējā pašvaldība risina jautājumu par šī muzeja likvidāciju saskaņā ar Latvijas muzeju padomes atzinumu, nododot muzeja krājumu citam akreditētam muzejam.

29. grafiks. Valsts muzeja īpašuma veida maiņas iespējamie modeļi (%)

Jautājums: Kuru no sekojošajiem valsts muzeja īpašuma veida maiņas iespējamajiem modeļiem Jūs drīzāk atbalstītu?

(n = 25; valsts muzeju vadītāji)

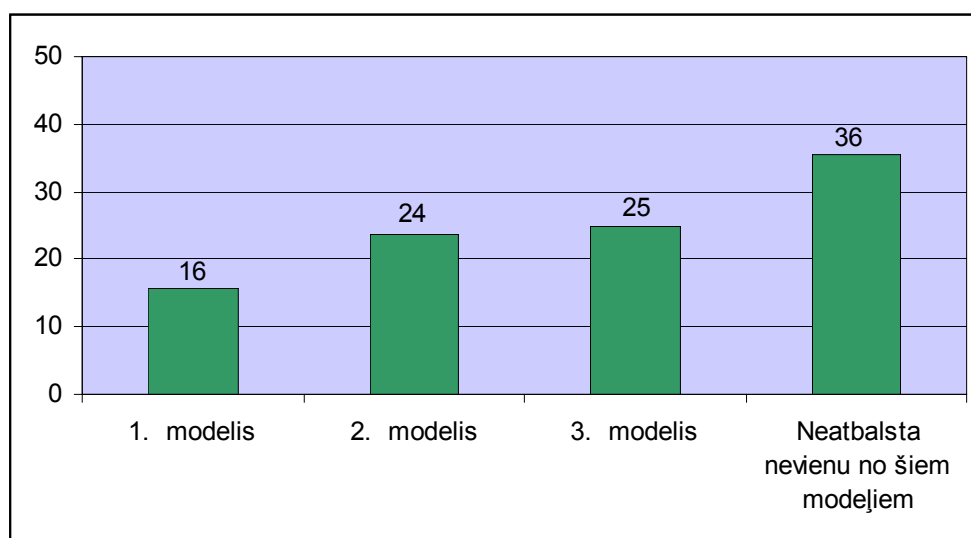

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

30. grafiks. Rajona pašvaldības muzeja īpašuma veida maiņas iespējamie modeļi (%)

Jautājums: Kuru no sekojošajiem rajona pašvaldības muzeja īpašuma veida maiņas iespējamajiem modeļiem Jūs drīzāk atbalstītu?

(n = 76; pašvaldību muzeju vadītāji)

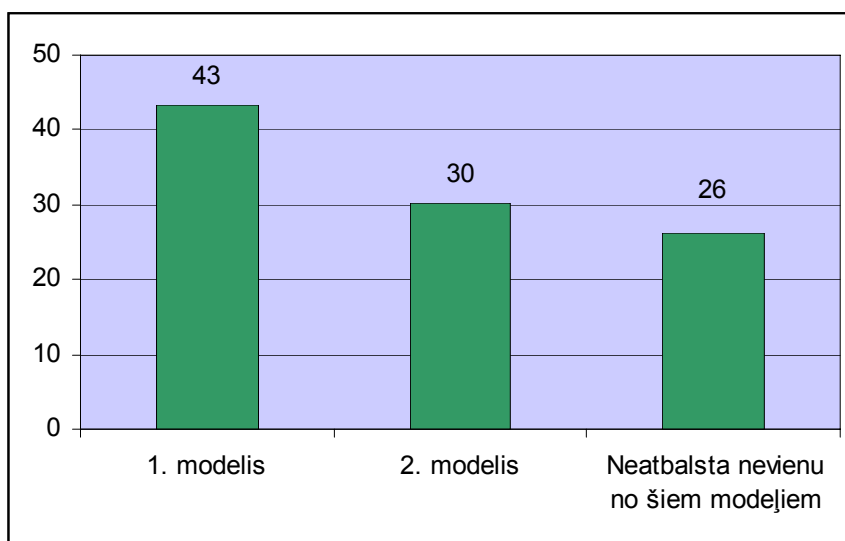

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

31. grafiks. Vietējās pašvaldības muzeja īpašuma veida maiņas iespējamie modeļi (%)

Jautājums: Kuru no sekojošajiem vietējās pašvaldības muzeja īpašuma veida maiņas iespējamajiem modeļiem Jūs drīzāk atbalstītu?

(n = 76; pašvaldību muzeju vadītāji)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Kā redzams 31. grafikā, 43% pašvaldību muzeju vadītāju drīzāk atbalstītu 1. modeli, 30% - 2. modeli, bet nevienu no vietējās pašvaldības muzeja īpašuma veida maiņas modeļiem neatbalstītu 26% aptaujāto. Šajā gadījumā vislielāko atbalstu ir saņēmis tas modelis, ko arī paredz kultūras decentralizācijas koncepcijas projekts, lai gan, iespējams, šādu respondentu viedokli izskaidro nevis gatavība muzeja darbības maiņai atbilstoši uzņēmējdarbības formai, bet nevēlēšanās nodot muzeju likvidācijai.

Izvērtējot respondentu pausto attieksmi pret iespējamajiem muzeja īpašuma veida maiņas modeļiem, var izvirzīt secinājumu, ka muzeju vadītāji neatbalsta muzeja kā uzņēmējdarbības darbības formu. To apliecina biežāk izvēlētie modeļi, kuros muzeja nodošana uzņēmējdarbībai ar attiecīgu darbības virzienu muzeja īpašuma veida maiņas procesā notiek pēc tam, kad nedz valsts, nedz neviena no pašvaldībām nepiesakās pie noteiktā muzeja pārņemšanas.

Muzeju vadītāju aptaujas rezultāti atklāj līdzīgu ainu kā teātru nozarē strādājošo aptaujas dati. No vienas puses muzeju vadītāji ir gatavi izmaiņām muzeju darbības nosacījumos, bet no otras puses respondentu paustais viedoklis nesaskan ar kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem gan attiecībā uz finansēšanas principu, gan muzeja īpašuma veida maiņu. Respondentu gatavība kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātajām izmaiņām ir vērtējama kā zema.

3.3. Kultūrizglītības nozare

3.3.1. Izlases raksturojums

Pētījuma izlasē tika iekļautas 85 kultūrizglītības mācību iestādes. Katrā mācību iestādē tika aptaujāts tās vadītājs un 3 pedagogi. Ja mācību iestādes vadītājs nevarēja vai atteicās sniegt interviju, viņa vietā tika intervēts viņa vietnieks vai augstskolu gadījumā kāds no vadības pārstāvjiem. Augstskolās atšķirībā no pārējām mācību iestādēm tika aptaujāti 2 vadības pārstāvji. Pētījuma izlasi veido 64 mācību iestāžu vadītāji, 8 vadības pārstāvji un 191 pedagogs.

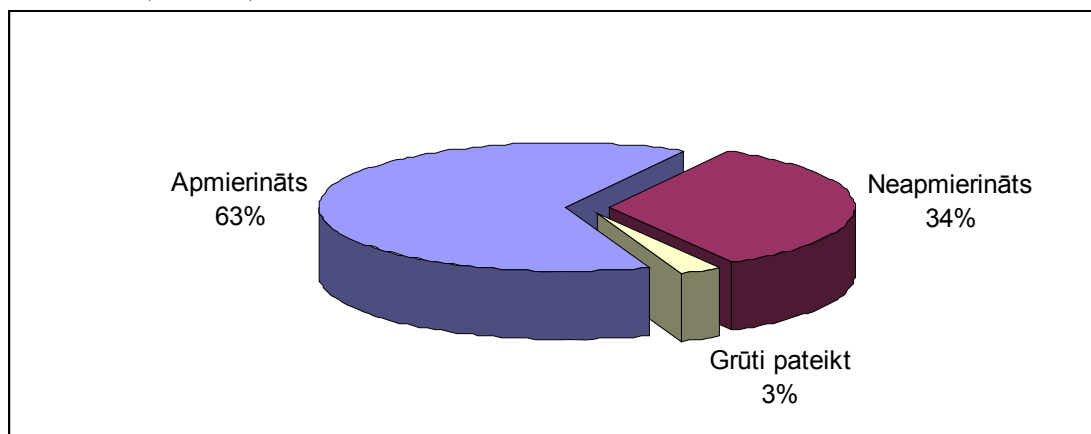
Kultūrizglītības nozarē kopumā tika aptaujāti 263 respondenti, no kuriem 77 strādā valsts un 186 strādā pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādēs. Respondentu sadalījums atbilstoši mācību iestādes tipam ir sekojošs - 188 profesionālas ievirzes (mākslas, mūzikas) pamatskolās strādājošie, 60 – vidējā profesionālā mācību iestādēs (mūzikas un mākslas koledžas, horeogrāfijas un kultūras skolas), 15 – mākslas, mūzikas un kultūras augstskolās.

Aptaujas lapa tāpat kā teātru un muzeju nozarē tika sadalīta vairākos blokos, kurus veidoja jautājumi valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītājiem un pedagogiem un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītājiem un pedagogiem. Atsevišķi jautājumi tika uzdoti tikai mācību iestāžu vadītājiem vai tikai pedagogiem atkarībā no jautājuma satura un respondenta kompetences līmeņa.

3.3.2. Attieksme pret pašreizējo un iespējamo kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju

32. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējo valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju (%)

Jautājums: *Vai ar pašreizējo valsts un kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts?* (n = 263)

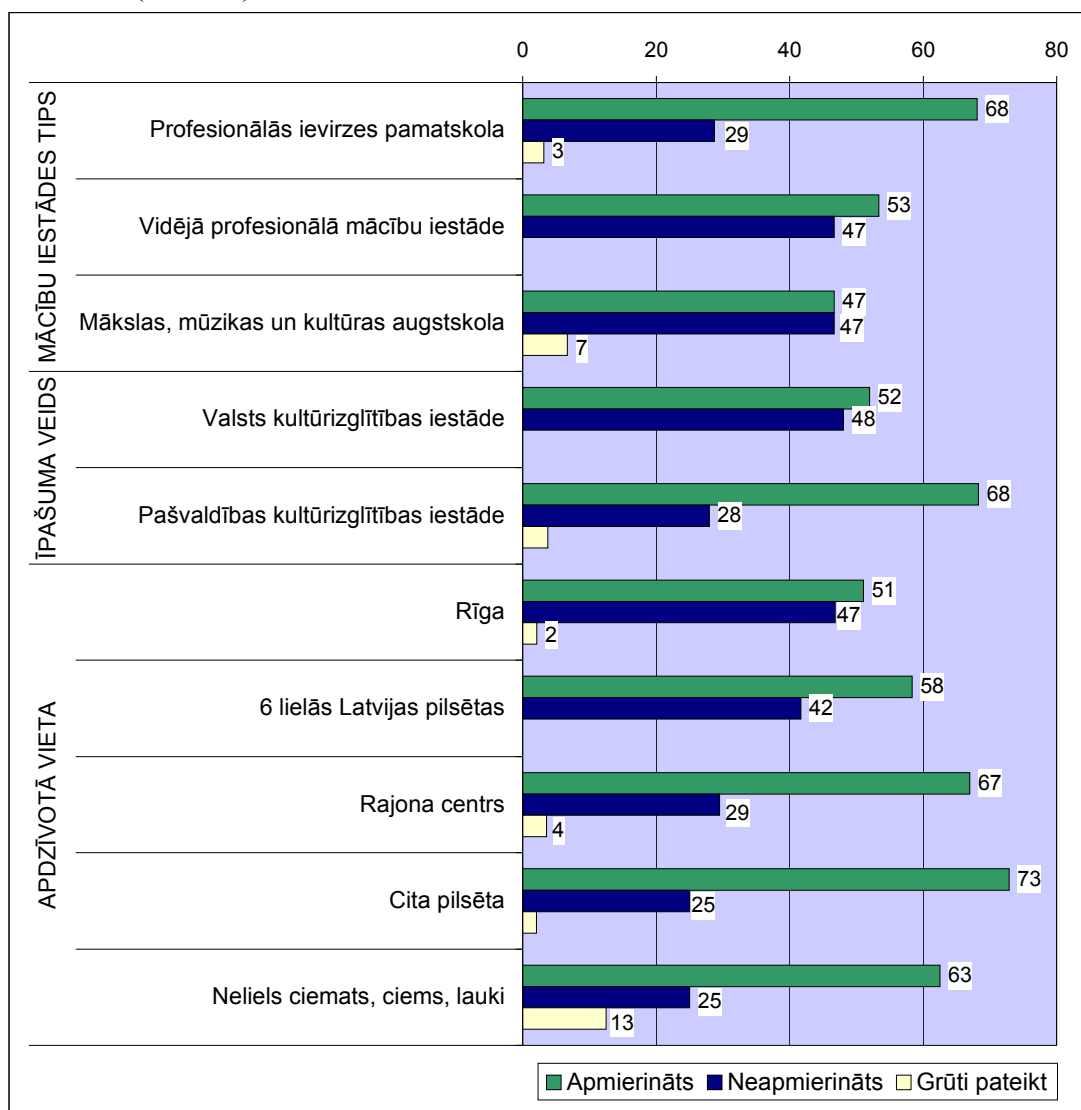

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Atšķirībā no teātru un muzeju nozarēs strādājošajiem kultūrizglītības sfēras darbinieki ir paiduši vislielāko apmierinātību ar pašreizējo kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju kopumā (32. grafiks.). 64 % aptaujāto mācību iestāžu vadītāju un pedagogu ir snieguši atbildi “pilnībā apmierināts” (11%) vai “drīzāk apmierināts” (53%). Savukārt, pētījuma rezultāti šajā jautājumā, summējot atbildes “drīzāk neapmierināts” un “pilnībā neapmierināts”, liecina, ka neapmierināti ir 34% respondentu.

33. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējo valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju: sadalījums pēc mācību iestādes tipa, īpašuma veida un apdzīvotās vietas (%)

Jautājums: Vai ar pašreizējo valsts un kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts? (n = 263)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

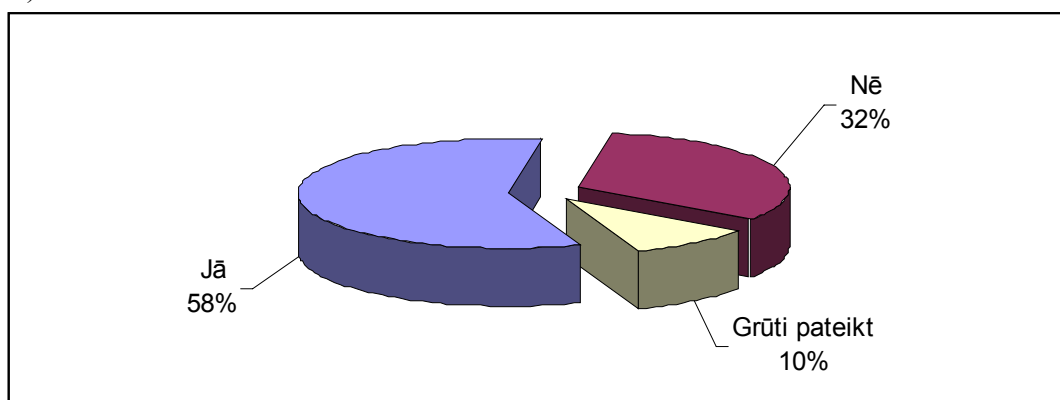
Kā redzams 33. grafikā, profesionālās ievirzes pamatskolās strādājošie visbiežāk ir snieguši pozitīvas atbildes uz aplūkojamo jautājumu. Vidējo profesionālo mācību iestāžu un augstskolu vadītāji, kā arī pedagogi vienlīdz bieži pauduši gan apmierinātību, gan neapmierinātību ar kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju. Ja salīdzina respondentu sniegtās atbildes atbilstoši mācību iestādes īpašuma veidam, var secināt, ka lielāku neapmierinātību ir pauduši valsts kultūrizglītības mācību iestādēs strādājošie. Savukārt, aplūkojot rezultātus pēc apdzīvotās vietas tipa, ir vērojama tendence, ka samazinoties urbanizācijas pakāpei, samazinās arī neapmierināto kultūrizglītības nozares darbinieku skaits. Tā piemēram, ja Rīgā neapmierināti ar pašreizējo kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju ir 47% respondentu, tad nelielos ciematos, ciemos un laukos šis rādītājs sasniedz 25%.

58% respondentu uzskata, ka kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizācijā ir nepieciešamas izmaiņas, 32% atzīst, ka tās nav vajadzīgas, bet 10% respondentu nevarēja sniegt konkrētu atbildi (34. grafiks.). Visbiežāk pārmaiņu nepieciešamību kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizācijā ir atzinuši profesionālās ievirzes pamatskolās strādājošie, pedagogi, valsts mācību iestāžu darbinieki un respondenti, kas savā pašreizējā amatā strādā ilgāk par 6 gadiem..

34. grafiks. Izmaiņu nepieciešamība pašreizējā kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizācijā (%)

Jautājums: Vai, Jūsaprāt, kopumā ir nepieciešamas vai arī nav nepieciešamas izmaiņas valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizācijā?

(n = 263)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

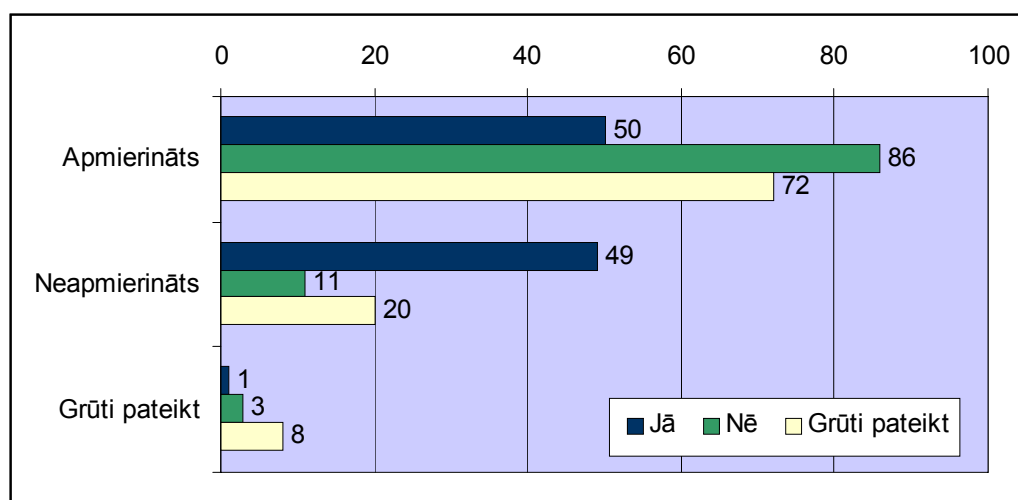
Tie respondenti, kas ir apmierināti ar pašreizējo kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju, veido arī to aptaujāto grupu, kas uzskata, ka izmaiņas nav nepieciešamas. Tomēr nevar apgalvot, ka tie, kas ir apmierināti, nevēlas izmaiņas kultūrizglītības mācību iestāžu

darbības organizācijā, un tie, kas nav apmierināti – šādas izmaiņas atbalsta. To apliecina gandrīz vienāda skaits respondentu, kas ir apmierināti un kas nav apmierināti ar esošo situāciju un vienlaikus arī kas uzskata, ka ir nepieciešamas izmaiņas kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizācijā. Turklāt 72% respondentu, kas ir apmierināti, nevarēja sniegt konkrētu atbildi par izmaiņu nepieciešamību (35. grafiks). Tādējādi var secināt, ka kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju attieksmi attiecībā uz izmaiņu nepieciešamību neietekmē viņu apmierinātības pakāpe ar pašreizējo situāciju kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizācijā.

35. grafiks. Apmierinātība ar pašreizējo valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju un izmaiņu nepieciešamība tajā (%)

Jautājumi: Vai ar pašreizējo valsts un kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizāciju kopumā Jūs esat pilnībā apmierināts, drīzāk apmierināts, drīzāk neapmierināts vai pilnībā neapmierināts? & Vai, Jūsaprāt, kopumā ir nepieciešamas vai arī nav nepieciešamas izmaiņas valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu darbības organizācijā?

(n = 263)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Lielākā daļa valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju un pedagogu neatbalstītu kultūrizglītības mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību. Šādu viedokli pauduši 81% valsts mācību iestādēs strādājošo un 76% pašvaldības mācību iestāžu darbinieki (36. un 37. grafiki.). Šādi rezultāti tiek iegūti, summējot negatīvās atbildes “pilnībā neatbalstītu” un “drīzāk neatbalstītu”. Salīdzinot šos rezultātus ar teātru un muzeju nozarē iegūtajiem datiem, var izvirzīt secinājumu, ka kultūrizglītības nozarē strādājošo respondentu attieksme šajā jautājumā kopumā neatšķiras no teātru un muzeju nozarē aptaujāto sniegtajām atbildēm.

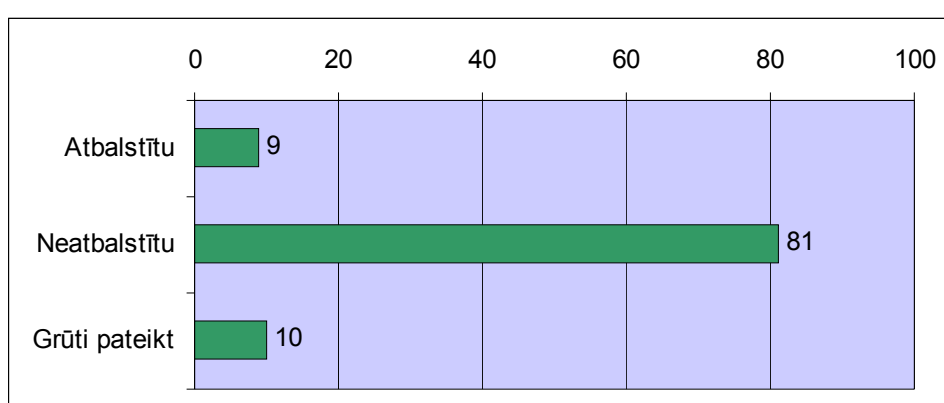
Respondentu negatīvo attieksmi pret kultūrizglītības mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību apstiprina arī viņu viedoklis par nepieciešamību saglabāt attiecīgajai

mācību iestādei valsts vai pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādes statusu. Šādu nostāju ir pauduši gandrīz visi (97%) valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji un pedagogi un 82% pašvaldības kultūrizglītības mācību iestāžu darbinieki.

36. grafiks. Attieksme pret valsts kultūrizglītības mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību (%)

Jautājums: Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka valsts kultūrizglītības mācību iestāde darbotos kā uzņēmējdarbība? Vai Jūs atbalstītu pilnībā, drīzāk atbalstītu, drīzāk neatbalstītu vai neatbalstītu?

(n = 77; valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji un pedagogi)

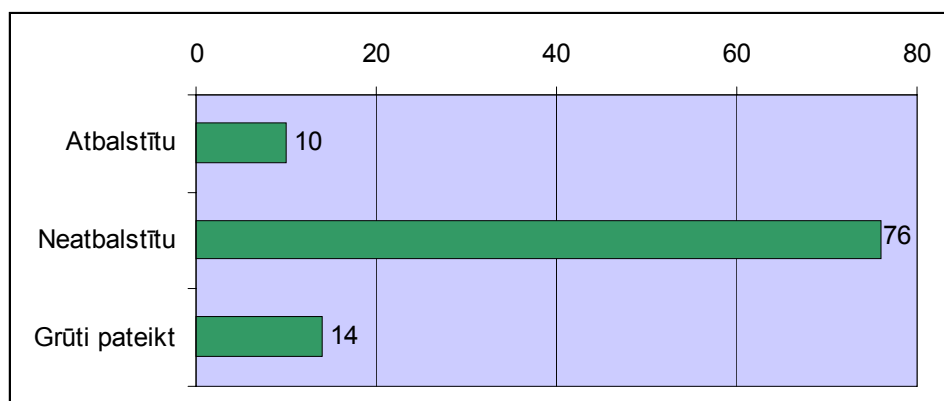

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

37. grafiks. Attieksme pret pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību (%)

Jautājums: Kāda ir Jūsu attieksme pret to, ka pašvaldības kultūrizglītības mācību iestāde darbotos kā uzņēmējdarbība? Vai Jūs atbalstītu pilnībā, drīzāk atbalstītu, drīzāk neatbalstītu vai neatbalstītu?

(n = 186; pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji un pedagogi)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Izvērtējot un salīdzinot šos rezultātus, var secināt, ka respondentu attieksme pret tādu kultūrizglītības mācību iestādes darbības formu kā uzņēmējdarbība ir noraidoša. Tā kā aplūkoto jautājumu ir vieni no svarīgākajiem, lai noskaidrotu kultūras sfērā strādājošo gatavību turpmāk strādāt atbilstoši kultūras decentralizācijai, tad jāsecina, ka šī gatavības pakāpe ir zema. Lielā mērā šādu respondentu nostāju izskaidro apstākļi, ka daudziem aptaujātajiem, īpaši pedagogiem, nav izpratnes par to, kā mācību iestāde varētu darboties kā uzņēmējdarbība. Izpratnes un informētības trūkums par šo un citiem ar kultūras decentralizāciju saistītajiem jautājumiem, iespējams, ir cēlonis aptaujāto noraidošajai attieksmei pret kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem.

3.3.3. Attieksme un viedoklis par kultūrizglītības mācību iestāžu finansēšanas kārtību

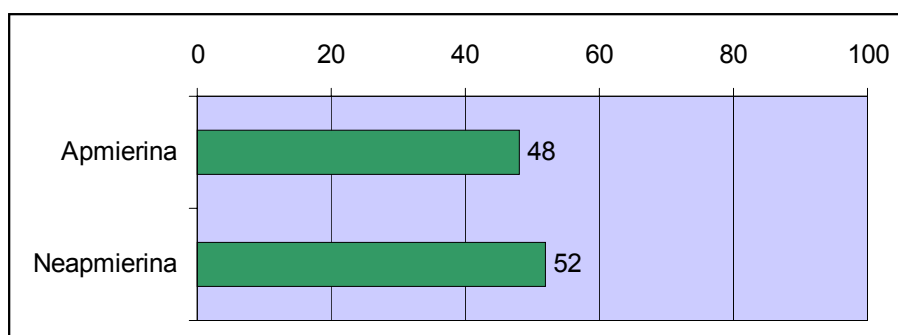
Jautājumi, kas saistīti ar valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu finansēšanas kārtību tika uzdoti tikai mācību iestāžu vadītājiem. Saturiski tie neatšķīrās no teātru un muzeju vadītājiem uzdotajiem jautājumiem par šo tēmu.

Valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju viedoklis par pašreizējo finansēšanas kārtību nav vienprātīgs – puse (48% jeb 10 respondenti) mācību iestāžu vadītāju ir apmierināti ar tagadējo finansēšanas kārtību, bet otra puse (52% jeb 11 respondenti) nav ar to apmierināti (38. grafiks.).

38. grafiks. Apmierinātība ar valsts kultūrizglītības mācību iestāžu finansēšanas kārtību (%)

Jautājums: Cik lielā mērā Jūs esat apmierināts ar pašreizējo valsts kultūrizglītības mācību iestāžu finansēšanas kārtību?

(n = 21; valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji)

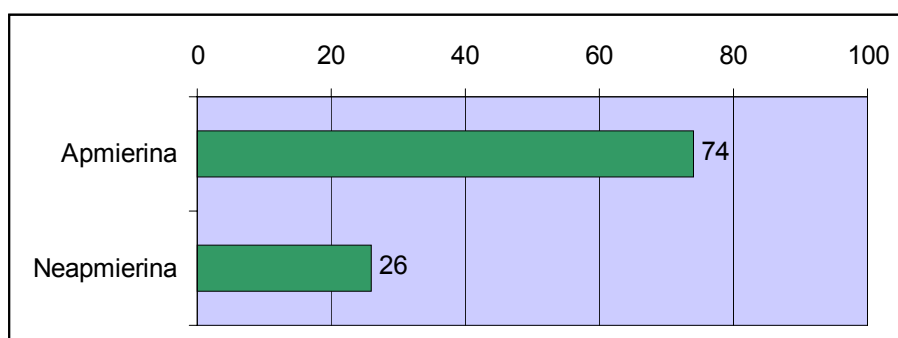
Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju sniegtās atbildes sadalās atšķirīgi. Lielāko daļu (74% jeb 34 respondentus) apmierina pašreizējā finansēšanas kārtība, un salīdzinoši nelielu daļu – 26% jeb 12 respondentus) aptaujāto atzina, ka nav apmierināti ar šo kārtību.

39. grafiks. Apmierinātība ar pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu finansēšanas kārtību (%)

Jautājums: Cik lielā mērā Jūs esat apmierināts ar pašreizējo pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu finansēšanas kārtību?

(n = 46; pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Salīdzinot šos datus ar muzeju nozarē iegūtajiem, jāsecina, ka gan kultūrizglītības, gan muzeju nozarē pašvaldību kultūras institūciju vadītāji ir apmierinātāki nekā valsts kultūras institūciju vadītāji.

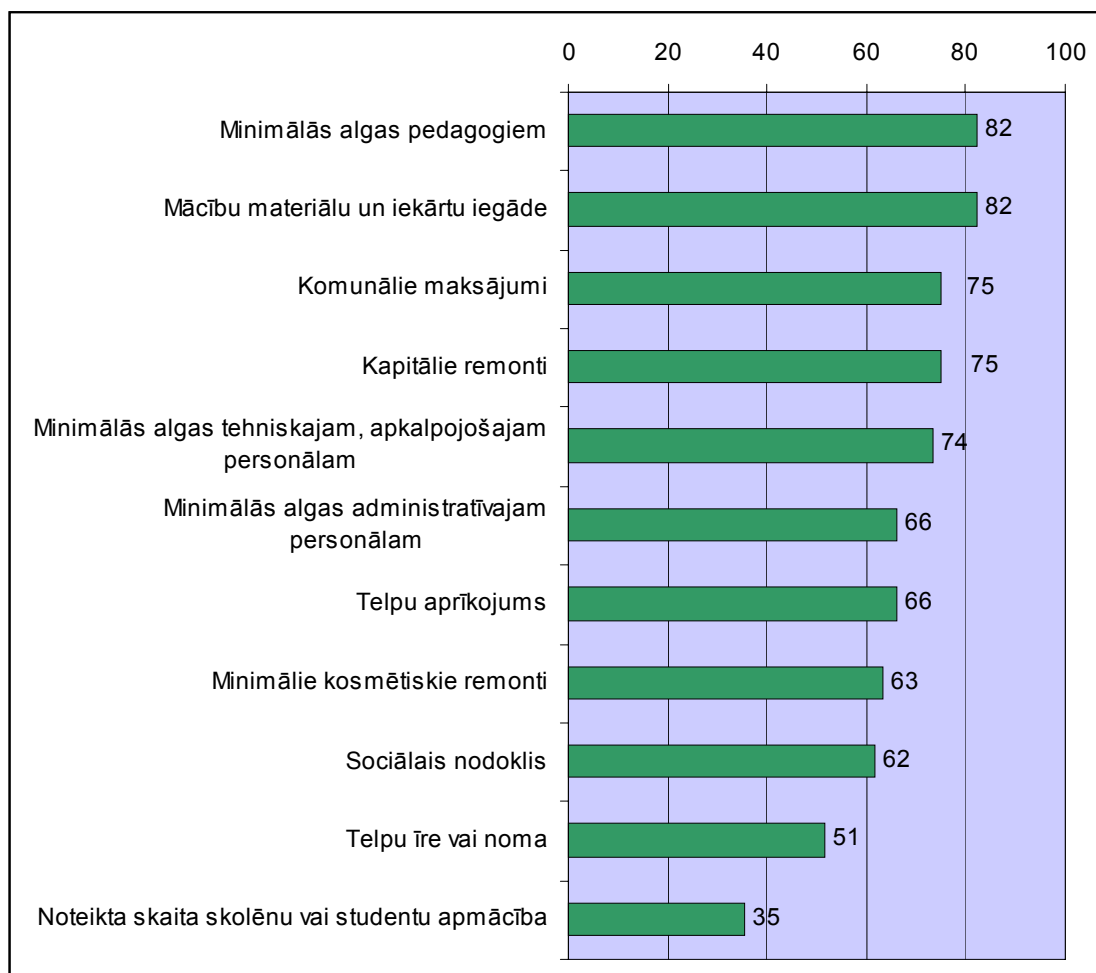
Nolūkā izvērtēt valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju attieksmi pret iespējamām izmaiņām finansu piešķiršanas un piesaistes kārtībā, respondentiem bija jānorāda, kādām vajadzībām viņu iestādei nepieciešamie finansiālie līdzekļi ir jāpiešķir valstij vai attiecīgajai pašvaldībai, un kādām vajadzībām šie līdzekļi ir jāpiesaista pašai mācību iestādei. Tāpat kā teātru un muzeju vadītājiem arī mācību iestāžu direktoriem šis jautājums tika uzdots kā atklātais. Visi respondentu minētie atbilžu varianti šajos jautājumos ir apkopoti un aplūkojami pētījuma “Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā” atskaitē (Tabulas).

Divas visbiežāk minētās vajadzības, kurām mācību iestāžu vadītāji uzskata par nepieciešamu valsts vai pašvaldības piešķirtu finansējumu, ir minimālās algas pedagogiem un mācību materiālu un iekārtu iegāde. Tām seko nepieciešamās finanses mācību iestādes ēku un telpu uzturēšanai un pārvaldīšanai – kapitālie remontu un komunālie maksājumi. Biežāk minētie atbilžu varianti ir apkopoti un atspoguļoti 40. grafikā.

40. grafiks. Kultūrizglītības mācību iestādes darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi, kas jāpiešķir valstij vai pašvaldībai (%)

Jautājums: Kā Jūs domājat, kādām vajadzībām mācību iestādes darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi valstij vai pašvaldībai ir jāpiešķir valsts vai pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādei?

(n = 68; visi kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji; vairāku atbilžu jautājums)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Ja aplūko šos datus atbilstoši mācību iestādes īpašuma veidam, var secināt, ka valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji biežāk nekā pašvaldību mācību iestāžu direktori atzinuši, ka valstij ir jāpiešķir finansiālie līdzekļi minimāliem kosmētiskajiem remontiem, sociālajam nodoklim un noteikta skaita skolēnu vai studentu apmācībai. Savukārt, pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji biežāk minējuši tādas vajadzības kā telpu īre vai noma un minimālās algas pedagogiem. Vidējās profesionālās mācību iestādēs biežāk kā cita tipa mācību iestādēs strādājošie respondenti norādījuši uz nepieciešamību no valsts saņemt finansējumu komunālajiem maksājumiem un minimāliem kosmētiskajiem remontiem, kā arī minimālo algu nodrošinājumu visiem mācību iestādes darbiniekiem – administratīvajam personālam,

pedagogiem un tehniskajam personālam. Turpretī profesionālās ievirzes pamatskolu vadītāji biežāk izteikuši nepieciešamību pēc valsts vai pašvaldības finansējuma kapitālajiem remontiem un telpu īrei vai nomai.

Attiecībā uz tām vajadzībām, kurām kultūrizglītības mācību iestādei pašai būtu jāpiesaista finansiālie līdzekļi, respondentu viedoklis bija daudzveidīgs. Vairāki atbilžu varianti tika minēti tikai vienu līdz četras reizes. Apkopojot iegūtās atbildes, ir redzams, ka viena trešā daļa aptaujāto mācību iestāžu vadītāju uzskata, ka mācību iestādei pašai būtu jāpiesaista līdzekļi mācību materiālu un iekārtu iegādei. Tajā pašā laikā lielākā daļa respondentu (56 no 68) atzina, ka šai vajadzībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi ir jāpiešķir valstij vai pašvaldībai. Iespējams, tas liecina par ievērojamu līdzekļu trūkumu šim mērķim un respondentu gatavību piesaistīt finanses no dažādiem avotiem.

Vēl respondenti minēja sekojošus mērķus un vajadzības, kurām, viņuprāt, nepieciešamie finansiālie līdzekļi ir jāpiesaista pašai mācību iestādei – minimālie kosmētiskie remontu, telpu aprīkojums (mēbeles u.tml.), mākslinieciskajam, radošajam darbam, dalībai starptautiskos konkursos. Daži mācību iestāžu vadītāji (7 no 67) uzskata, ka kultūrizglītības mācību iestādei pašai nav jāpiesaista finansiālie līdzekļi.

Līdzīgi kā muzeju vadītāju arī kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju paustā nostāja liecina, ka viņi sagaida lielāku palīdzību no valsts un pašvaldībām, bet paši nav gatavi meklēt risinājumus citiem finansu piesaistes avotiem. Šāda nostāja ir pretrunā ar kultūras decentralizācijas koncepcijas projekta pamatprincipiem.

Valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītājiem tika piedāvāti trīs finansu piesaistes modeļi ar nosacījumu, ka mācību iestāde darbotos kā uzņēmēj sabiedrība, kas slēdz nomas līgumu ar Kultūras ministriju (valsts kultūrizglītības mācību iestādes gadījumā) vai attiecīgo pašvaldību (pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādes gadījumā) par mācību iestādes materiālās bāzes – ēku, inventāra un iekārtu pārvaldīšanu un uzturēšanu. Piedāvātie finansu piesaistes modeļi bija sekojoši (šajos modeļos valsts kultūrizglītības mācību iestāžu gadījumā daļu finansējuma piešķir valsts, bet pašvaldību mācību iestādēm – attiecīgā pašvaldība):

1. – Valsts/pašvaldība piešķir finansiālos līdzekļus valsts/pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādes materiālās bāzes – ēku, inventāra un iekārtu pārvaldīšanai un uzturēšanai, bet pārējie mācību iestādes darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi tai ir jānopelna vai jāpiesaista pašai. Ar šiem līdzekļiem mācību iestāde ir tiesīga brīvi rīkoties.

2. – Valsts/pašvaldība piešķir finansiālos līdzekļus valsts/pasvaldības kultūrizglītības mācību iestādes materiālās bāzes – ēku, inventāra un iekārtu pārvaldīšanai un uzturēšanai. Bez tam valsts veic pasūtījumu apmācīt noteiktā specialitātē noteiktu skaitu skolēnu vai studentu ar šim mērķim nepieciešamo finansējumu, bet pārējie mācību iestādes darbībai nepieciešamie finansiālie līdzekļi tai jānopelna vai jāpiesaista pašai. Ar šiem līdzekļiem mācību iestāde ir tiesīga brīvi rīkoties.

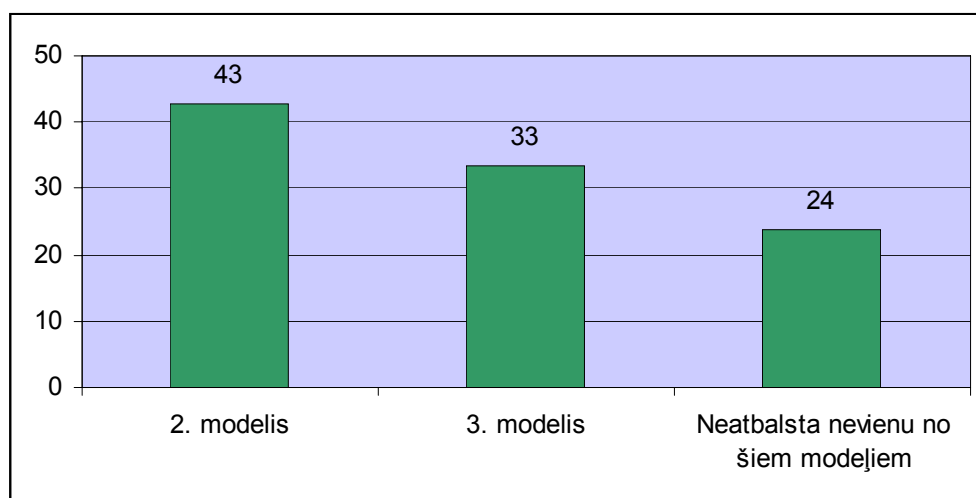
3. – Valsts/pašvaldība piešķir valsts/pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādei noteiktu daudzumu finansiālos līdzekļus, kurus mācību iestāde ir tiesīga izmantot pēc saviem ieskatiem mācību darba organizēšanā un nodrošināšanā, pārējie mācību iestādes darbībai nepieciešamie līdzekļi tai ir jānopelna vai jāpiesaista pašai. Arī ar šiem līdzekļiem mācību iestāde ir tiesīga brīvi rīkoties.

Kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam atbilst 2. modelis. Šis modelis ir arī saņēmis lielāko gan valsts, gan pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāju atbalstu (41. un 42. grafiki.). Tomēr jānorāda, ka 3. modeli atbalstītu tikai nedaudz mazāks skaits respondentu. Neviens no valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītājiem neatbalstītu 1. modeli. Šim modelim atbalstu puda arī vismazākais skaits pašvaldību mācību iestāžu vadītāju.

41. grafiks. Attieksme pret valsts kultūrizglītības mācību iestāžu finansu piesaistes modeļiem (%)

Jautājums: Ja valsts kultūrizglītības mācību iestāde darbotos kā uzņēmēj sabiedrība, kuru no sekojošajiem valsts kultūrizglītības mācību iestāžu darbības finansu piesaistes modeļiem Jūs drīzāk atbalstītu?

(n = 21; valsts kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji)

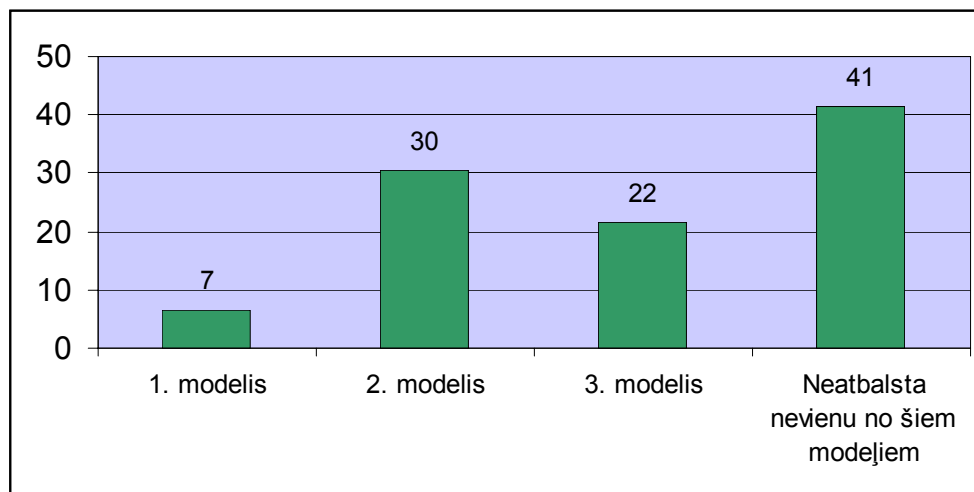

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

42. grafiks. Attieksme pret pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu finansu piesaistes modeļiem (%)

Jautājums: Ja pašvaldības kultūrizglītības mācību iestāde darbotos kā uzņēmējdarbība, kuru no sekojošajiem pašvaldības kultūrizglītības mācību iestāžu darbības finansu piesaistes modeļiem Jūs drīzāk atbalstītu?

(n = 46; pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītāji)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Atšķirībā no valsts mācību iestāžu vadītājiem pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu direktori biežāk nav izteikuši atbalstu nevienam no piedāvātajiem finansu piesaistes modeļiem. Šiem respondentiem tika uzdots jautājums par, viņuprāt, vispiemērotāko finansu piesaistes modeli. 10 no 19 vadītājiem puda viedokli, ka pašvaldību kultūrizglītības mācību iestādes pilnībā ir jāfinansē no valsts un pašvaldību piešķirtajiem līdzekļiem, 5 aptaujātie izteica viedokli, ka piemērotākais ir pašreizējais finansu piesaistes modelis. Vēl tika minēti sekojoši varianti – pirmkārt, vispārizglītojošo skolu finansējuma modelis, otrkārt, valsts piešķir finansējumu mācību iestāžu darbinieku algām, bet pašvaldība – mācību iestādes materiāli tehniskās bāzes uzturēšanai.

Salīdzinot visās pētījumā iekļautajās kultūras nozarēs aptaujāto kultūras institūciju vadītāju viedokļus par finansēšanas kārtību, izriet secinājums, ka viņi nav gatavi meklēt veidus, kā pašiem piesaistīt nepieciešamos finansiālos līdzekļus, vai arī uzskata, ka kultūras institūcijām tas nebūtu jādara. Kultūras institūciju vadītāji lielāko tiesu atzīst, ka valsts un pašvaldību uzdevums ir tām piešķirt nepieciešamo finansējumu attiecīgās kultūras institūcijas darbības nodrošināšanai. Šādu respondentu attieksmi apliecina viņu sniegtās atbildes uz jautājumiem par finansu piesaisti un tās metodoloģiju. Tādējādi jāsecina, ka aptaujātie vadītāji nav gatavi izmaiņām kultūras institūciju finansēšanas principos atbilstoši kultūras decentralizācijas koncepcijas projektam.

3.3.4. Kultūrizglītības mācību iestāžu īpašuma veida un darbības iespējamo modeļu vērtējums

Kultūras decentralizācijas koncepcijas projekts paredz vairākas kultūrizglītības mācību iestāžu īpašuma veida un darbības organizācijas maiņas pakāpes. Valsts un pašvaldību kultūrizglītības mācību iestāžu vadītājiem un pedagogiem aptaujas ietvaros bija jāizsaka savs viedoklis par katru no šīm pakāpēm, norādot, vai viņi attiecīgo modeli atbalstītu vai neatbalstītu. Katra modeļa ietvaros mācību programmas izstrādi un izglītības kvalitātes kontroli koordinē un veic valsts izveidota struktūrvienība.

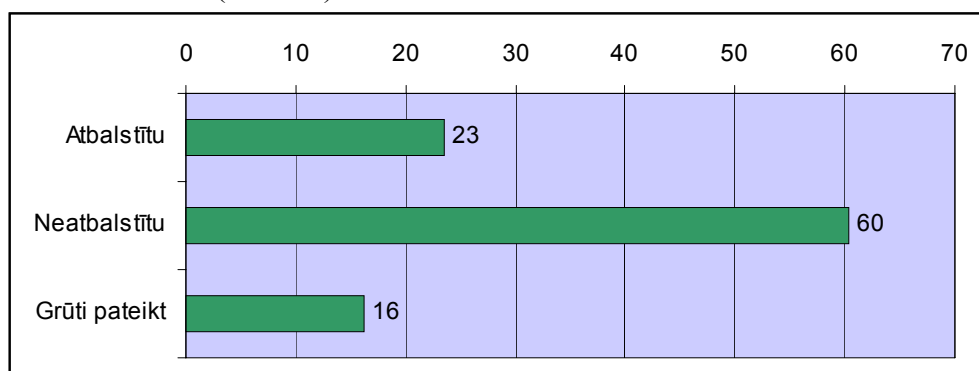
Respondentiem bija jāpauž sava attieksme pret sekojošiem valsts vai pašvaldības kultūrizglītības mācību iestādes īpašuma veida un darbības modeļiem:

1. - Valsts vai pašvaldība uz nomas līguma pamata nodod mācību iestādes ēkas, inventāru un iekārtas uzņēmējdarbībai, kurai ir nepieciešamā mācību programmas atestācija un licence, ar nosacījumu saglabāt un nodrošināt mācību procesa darbību.
2. - Valsts vai pašvaldība, kuras īpašumā atrodas mācību iestāde, uzsāk tajā ar uzņēmējdarbību, kurai ir nepieciešamā mācību programmas atestācija un licence, kopēju uzņēmējdarbību. Valsts vai pašvaldības īpašumā paliek mācību iestādes ēkas, inventārs un iekārtas. Vēlāk pakāpeniski uzņēmējdarbība atsavina valsts vai pašvaldības īpašuma daļu ar nosacījumu saglabāt un nodrošināt mācību procesa darbību.
3. - Valsts vai pašvaldība pārdod mācību iestādes ēkas, inventāru un iekārtas uzņēmējdarbībai, kurai ir nepieciešamā mācību programmas atestācija un licence, ar nosacījumu saglabāt un nodrošināt mācību procesa darbību.

Kā redzams 43., 44. un 45. grafīkos, 1. un 2. modelis ir saņēmuši apmēram vienlīdz lielu atbalstu – šos modeļus atbalstītu attiecīgi 24% un 22% respondentu. Viszemākais atbalstītāju skaits ir 3. modelim – tikai 5% aptaujāto. Šāds atbilžu sadalījums liecina, ka, pirmkārt, kultūrizglītības nozarē strādājošie neatbalsta mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību, otrkārt, aptaujātie vēlas saglabāt valsts vai pašvaldības daļību kultūrizglītības mācību iestādes darbības organizēšanā un nodrošināšanā.

43. grafiks. Attieksme pret kultūrizglītības mācību iestāžu darbības un īpašuma veida 1. modeli

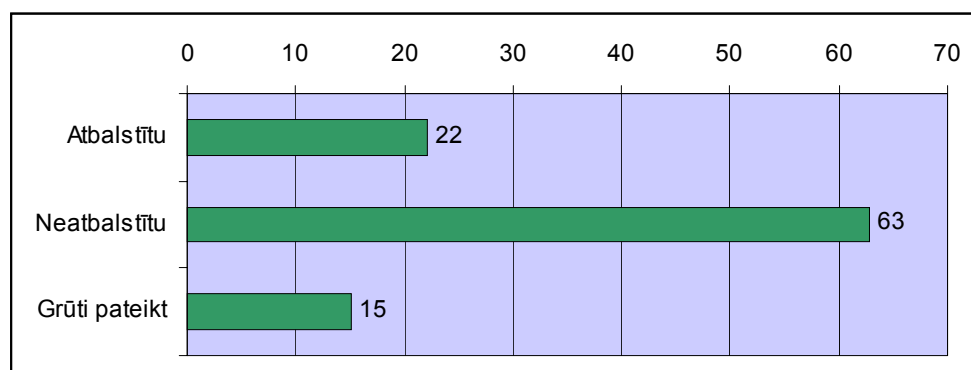
Jautājums: Vai Jūs atbalstītu vai neatbalstītu kultūrizglītības mācību iestāžu darbības un īpašuma veida 1. modeli? (n = 260)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

44. grafiks. Attieksme pret kultūrizglītības mācību iestāžu darbības un īpašuma veida 2. modeli

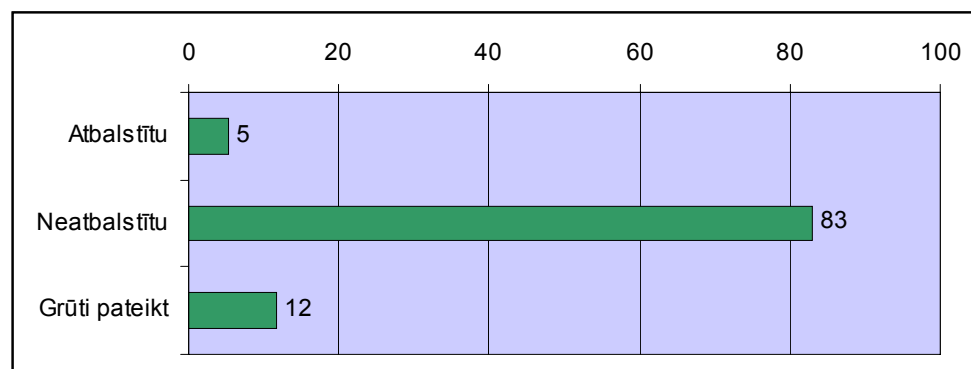
Jautājums: Vai Jūs atbalstītu vai neatbalstītu kultūrizglītības mācību iestāžu darbības un īpašuma veida 2. modeli? (n = 258)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

45. grafiks. Attieksme pret kultūrizglītības mācību iestāžu darbības un īpašuma veida 3. modeli

Jautājums: Vai Jūs atbalstītu vai neatbalstītu kultūrizglītības mācību iestāžu darbības un īpašuma veida 3. modeli? (n = 258)

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

Tā kā izmaiņas kultūrizglītības mācību iestāžu īpašuma veidā un līdz ar to darbības organizācijā skartu arī šajās iestādēs strādājošos pedagogus un viņu darba apmaksu, kultūrizglītības nozarē strādājošo aptaujas lapā tika iekļauti jautājumi par pedagogu darba apmaksas modeli.

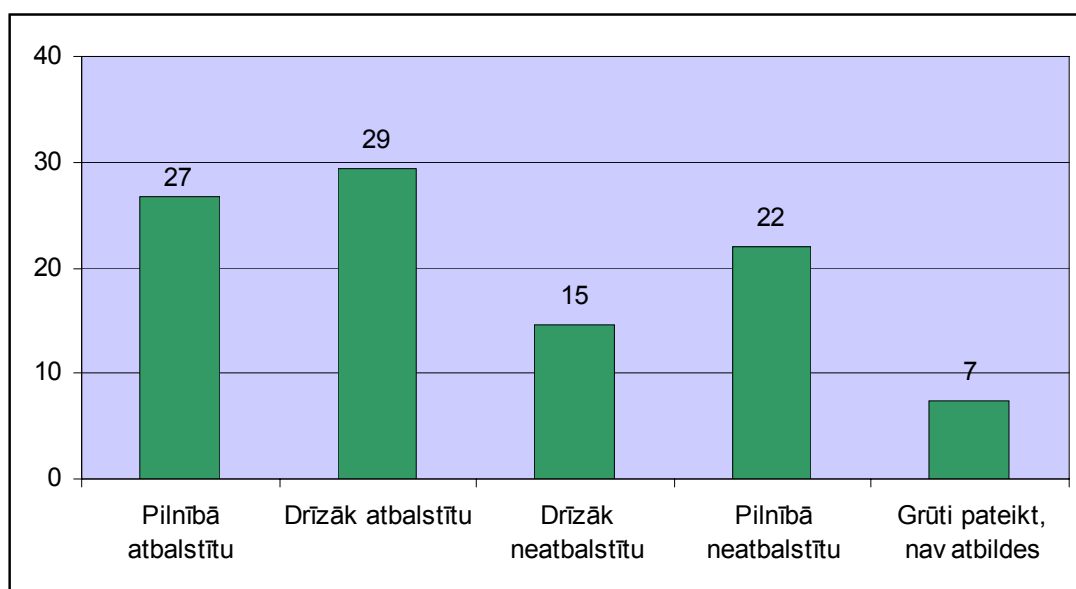
Pedagogi tika īsumā iepazīstināti ar iespējamo pedagogu darba apmaksas modeli ar nosacījumu, ka valsts vai pašvaldības kultūrizglītības mācību iestāde darbotos kā uzņēmēj sabiedrība, kas slēdz ar valsti vai pašvaldību nomas līgumu par mācību iestādes materiālās bāzes – ēku, inventāra un iekārtu pārvaldīšanu un mācību procesa nodrošināšanu. Iespējamais kultūras decentralizācijas atbilstošais pedagogu apmaksas modelis pie raksturotajiem nosacījumiem ir sekojošs:

Kultūrizglītības mācību iestādes vadītājs izvēlas un pieņem darbā uz līguma pamata pedagogu noteiktu mācību kursu pasniegšanai un nodrošina pedagogam viņa darba apmaksu par pasniegto mācību kursu.

Pedagogu sniegtās atbildes ir apkopotas un atspoguļotas 46. grafikā. Summējot pozitīvās un negatīvās atbildes, var secināt, ka nedaudz vairāk kā puse 56% respondentu atbalstītu šādu pedagoga darba apmaksas modeli, 37% aptaujāto neatbalstītu, bet 7% bija grūtības atbildēt uz šo jautājumu.

46. grafiks. Attieksme pret pedagoga darba apmaksas modeli (%)

Jautājums: Vai piedāvāto pedagoga darba apmaksas modeli Jūs pilnībā atbalstītu, drīzāk atbalstītu, drīzāk neatbalstītu vai pilnībā neatbalstītu?
(n = 191)

Baltijas Sociālo zinātņu institūts

Biežāk šādu pedagoga darba apmaksas modeli atbalstītu vidējo profesionālo mācību iestāžu pedagogi, kā arī Rīgā strādājošie. Savukārt, rajona centros un citās pilsētās strādājošie pedagogi biežāk atzinuši, ka šāds pedagoga darba apmaksas veids nav atbalstāms.

Salīdzinot respondentu atbildes šajā jautājumā ar viņu pausto attieksmi pret kultūrizglītības mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību, var secināt, ka šo pazīmju starpā nepastāv pozitīva sakarība. Proti, nav vērojama tendence, ka tie pedagogi, kas atbalstītu kultūrizglītības mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību, veidotu to respondentu grupu, kas atbalsta piedāvāto pedagoga darba apmaksas modeli. Liela daļa šo pedagogu neatbalsta mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbību. Iespējams, atbalstu piedāvātajam pedagoga darba apmaksas modelim, nodrošina tas, ka šis modelis paredz pedagoga darba apmaksas nodrošinājumu no attiecīgās mācību iestādes puses, nevis no valsts vai pašvaldības.

Tie pedagogi, kas neatbalstītu piedāvāto pedagoga darba apmaksas modeli, tika lūgti raksturot, viņuprāt, piemērotāko pedagoga darba apmaksas kārtību, ja tiktu ievēroti iepriekš raksturotie mācību iestādes darbības organizācijas principi. 28% (23 no 82) no šiem respondentiem nevarēja atbildēt uz šo jautājumu. Apmēram tikpat liela daļa pedagogu norādījuši, ka viņiem nav pieņemami nosacījumi (kultūrizglītības mācību iestādes kā uzņēmējdarbības darbība), atbilstoši kuriem ir raksturojams pedagoga darba apmaksas modelis. Šai grupai pievienojami arī tie respondenti, kas uzskata, ka pedagoga algas ir jānodrošina valstij. Pārējie pedagogu raksturotie viņu darba apmaksas modeļi apkopoti pētījuma "Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā" atskaitē (Tabulas).

Kultūrizglītības nozarē strādājošo kultūras institūciju vadītāju un pedagogu veiktās aptaujas rezultāti neatšķiras no iegūtajiem datiem teātru un muzeju nozarē. Iegūtie rezultāti liecina, ka kultūrizglītības mācību iestādēs tāpat kā citās kultūras institūcijās strādājošie nav gatavi kultūras decentralizācijas koncepcijas projektā izstrādātājām pārmaiņām arī konceptuālā līmenī - viņi nav pauduši gatavību nedz pašiniciatīvas attīstīšanai kultūras procesa norisē, nedz tirgus elementu ienākšanai muzeju darbības sfērā. Šo situāciju lielā mērā izskaidro respondentu informētības trūkuma un līdz ar to izpratnes līmenis par kultūras decentralizācijas pamatprincipiem.

PIELIKUMI